

POROČILO O IZVEDBI AKCIJSKEGA NAČRTA NA PODROČJU PREPOVEDANIH DROG ZA OBDOBJE 2017–2018

Uvod

Vlada Republike Slovenije je 8. 9. 2017 v okviru izvajanja Resolucije o Nacionalnem programu na področju prepovedanih drog 2014–2020 (v nadaljevanju resolucija) sprejela drugi operativni akcijski načrt za dvoletno obdobje, in sicer za leti 2017 in 2018. V akcijskem načrtu so bili natančneje opredeljeni posamezni cilji iz omenjene resolucije in načini njihovega uresničevanja ter konkretne naloge posameznih nosilcev za uresničevanje tega dokumenta. Vsebinska podlaga za pripravo akcijskega načrta so bile resolucija ter prioritete in možnosti posameznih resorjev, vladnih in nevladnih organizacij, ki so tudi nosilci izvajanja tega načrta.

Ukrepi in dejavnosti, ki so vključeni v akcijski načrt, so bili izbrani tudi na podlagi ugotovljene dodane vrednosti posameznih ukrepov ter določenih evidentiranih rednih nalog in obveznosti resorjev. V akcijskem načrtu so bili poleg nosilcev posameznih dejavnosti in sodelujočih institucij navedeni tudi pričakovani rezultati ter časovni okvir, znotraj katerega naj bi se dejavnosti izvedle.

Krovni cilj resolucije je zmanjšati in omejiti škodo, ki jo za posameznika, družino in družbo pomeni uporaba prepovedanih drog. Z resolucijo in njenim izvedbenim akcijskim načrtom se nadaljuje celovit in uravnotežen pristop na področju drog v Sloveniji, ki zajema tako programe zmanjševanja povpraševanja po drogah kot programe zmanjševanja ponudbe prepovedanih drog.

Za spremljanje izvajanja akcijskega načrta je bilo pristojno Ministrstvo za zdravje kot pristojno ministrstvo za reševanje problematike prepovedanih drog, ki je oblikovalo ožjo delovno skupino za pripravo poročila o izvajanju tega akcijskega načrta.

V zadnjih letih se v EU opaža skrb vzbujajoče znake povečane ravni proizvodnje drog, ki zdaj poteka v Evropi, bližje potrošniškim trgom. Tehnološki napredek ta razvoj olajšuje, evropske proizvajalce in uporabnike drog pa s svetovnimi trgi povezuje tudi internet in tako imenovani darknet. Prav tako ugotavljamo, da povečana proizvodnja kokaina v Južni Ameriki zdaj vpliva na evropski trg, kar za uporabnike, tudi slovenske, pomeni večje tveganje za zdravstvene težave, za kazenski pregon pa kompleksnejše izzive, ker preprodajalci spreminjajo dobavne poti in se preusmerjajo na nove. Vse več dokazov o povečani dostopnosti in uporabi crack kokaina v Evropi je prav tako razlog za zaskrbljenost, ki jo je treba spremljati.

Tudi v zadnjih dveh letih so bile v domači ter mednarodni politični, strokovni in laični javnosti prisotne pobude in razprave glede možnosti sproščanje uveljavljenega svetovnega nadzora nad konopljo. Hkrati pa so imeli v nekaterih delih sveta velike težave, tudi številne smrtne primere zaradi tako imenovanih novih psihoaktivnih snovi, zlasti fentanila. Z najnovejšo zakonodajo EU se je okrepila izmenjava informacij o novih psihoaktivnih snoveh, ki se pojavljajo na trgu, skrajšal pa se je tudi čas, potreben za oceno tveganja teh snovi, in njihov nadzor po vsej Evropi.

Prepričani smo, da grožnje, ki jih droge pomenijo za javno zdravje in varnost v Evropi, še naprej zahtevajo celovit, uravnotežen in koordiniran odziv na ravni Slovenije, EU in širše mednarodne skupnosti.

Iz poročila o realizaciji akcijskega načrta na področju drog za obdobje 2017–2018 izhaja, da je bila večina ukrepov iz tega dokumenta izvedena, hkrati je bil dosežen tudi napredek pri doseganju ciljev iz resolucije. Akcijski načrt na področju drog je večinoma usklajen s cilji drugih relevantnih nacionalnih politik in strategij, in sicer na področju preprečevanja kriminalitete, področju socialnega varstva in področju mladih.

Kljub tej usklajenosti strateških dokumentov pa je možno še izboljšati in okrepiti operativno delovanje, povezanost in mreženje med resorji ter z drugimi deležniki. Izziv še vedno ostaja zagotavljanje zadostnih sredstev za proaktivno delovanje celotne mreže programov od preprečevanja uporabe drog in zdravljenja odvisnosti do uspešnega delovanja organov odkrivanja in pregona.

Izzivi za nadaljnje obdobje ostajajo problematika novih psihoaktivnih snovi, preprečevanje vseh oblik nelegalne trgovine z drogo (vključno s trgovino prek interneta) in razprave o reformi regulacije konoplje. Pri reševanju vseh treh izzivov je nujno intenzivno mednarodno sodelovanje in usklajevanje na ravni EU in Organizacije združenih narodov. Ta problematika namreč presega možnosti ukrepanja zgolj na nacionalni ravni.

Za izvajanje akcijskega načrta na področju prepovedanih drog v Sloveniji je bilo leta 2017 namenjenih 10.420.376,85 evra. Podoben znesek je bil namenjen reševanju te problematike tudi v letu 2018. Podrobnejši podatki bodo na voljo v Nacionalnem poročilu o stanju na področju prepovedanih drog, ki ga Nacionalni inštitut za javno zdravje pripravi konec vsakega leta za predhodno leto.

Podrobnejši pregled podatkov za leto 2017 pokaže, da je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZEM) za programe na področju zasvojenosti s prepovedanimi drogami namenilo sredstva v vrednosti 3.264.467,70 evra (za visokopražne programe 2.112.167,70 evra, za nizkopražne pa 1.152.300,00 evrov). Ministrstvo za zdravje (MZ) je leta 2017 za reševanje problematike drog namenilo 426.428,00 evrov. Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS) je leta 2017 za delovanje Centrov za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog ter za zdravila in vse materialne stroške v zvezi z nadomestnim zdravljenjem odvisnosti (substitucijskimi zdravili) namenil 4.942.000,00 evrov. Dodatnih 149.000,00 evrov je ZZZS prispeval za nakup materiala za varno injiciranje drog. Urad Republike Slovenije za mladino (URSM) letno sofinancira programe organizacij na področju mladinskega dela, med njimi nekatere, ki izvajajo tudi preventivne programe pred različnimi oblikami zasvojenosti. Leta 2017 je URSM prispeval 55.687,00 evrov tovrstnih finančnih sredstev. Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij (FIHO) je za delovanje proti zasvojenostim oziroma za pomoč zasvojencem, ki se izvaja znotraj različnih humanitarnih organizacij, leta 2017 namenila 225.865,30 evra. Od 212 slovenskih občin je podatke o sofinanciranju programov na področju drog posredovalo 150 občin. Leta 2017 so za izvajanje tovrstnih dejavnosti prispevale 1.119.854,87 evra. Policija je leta 2017 na področju preprečevanja ponudbe prepovedanih drog za svoje delo porabila 237.073,98 evra.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: ZAKONODAJA

Med izvajanjem akcijskega načrta je bila Uredba o razvrstitvi prepovedanih drog dvakrat v procesu sprememb in dopolnitev. S spremembami omenjene uredbe (Uradni list RS, št. 14/17), ki so začele veljati leta 2017, se je uredila uporaba rastline konoplja v medicinske namene. V II. skupino psihoaktivnih snovi (v nadaljevanju PAS) je premeščena celotna rastlina konoplja, njeni ekstrakti in smola, pri čemer je glavni namen spremembe omogočiti uporabo standardiziranih cvetnih ali plodnih vršičkov konoplje, iz katerih smola ni bila iztisnjena, v medicinske namene. Pobudo za omogočanje predpisovanja tovrstnih preparatov za zdravljenje ob določenih indikacijah je podala Zdravniška zbornica v svojem poročilu z dne 21. 9. 2016. Na podlagi omenjenega poročila in širše razprave je tudi Odbor za zdravstvo Državnega zbora RS Ministrstvu za zdravje naložil pripravo ustreznih pravnih podlag za predpisovanje tovrstnih preparatov bolnikom. Hkrati so bile v seznam prepovedanih drog razvrščene še tri nove psihoaktivne snovi.

O drugem predlogu sprememb in dopolnitev Uredbe o razvrstitvi prepovedanih drog, ki jih je Vlada RS potrdila januarja 2019, pišemo v nadaljevanju.

Cilj: Predlog sprememb in dopolnitev Zakona o proizvodnji in prometu z drogami

Med akcijskim programom smo prejeli predloge in pobude iz različnih virov za spremembe posameznih členov in tudi vsebine Zakona o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami (v nadaljevanju ZPPPD). Z zakonodajnimi pobudami na tem področju sta v Državnem zboru RS nastopili tudi dve politični stranki.

Zaradi potrebe po celoviti in sistematični prenovi zakona, ki vsebinsko zajema širok nabor ukrepov za nadzor nad prepovedanimi drogami, se naloga prenese v naslednji akcijski načrt za obdobje 2019–2020.

Cilj: Priprava Sprememb in dopolnitev podzakonskih aktov, ki temeljijo na ZPPPD – Uredba o načinu ravnanja z zaseženimi in odvzetimi prepovedanimi drogami

Z drugim predlogom sprememb in dopolnitev Uredbe o razvrstitvi prepovedanih drog, ki jih je Vlada RS potrdila januarja 2019, se v slovensko zakonodajo prenašajo določila Direktive (EU) 2017/2103 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. novembra 2017 o spremembi Okvirnega sklepa Sveta 2004/757/PNZ zaradi vključitve novih psihoaktivnih snovi v opredelitev pojma prepovedana droga in razveljavitvi Sklepa Sveta 2005/387/PNZ (UL L št. 305, z dne 21. 11. 2017, str. 12–18), ki hkrati določa regulacijo 19 novih psihoaktivnih snovi. Štirinajst od teh snovi je v Sloveniji že reguliranih. Tudi Komisija Organizacije združenih narodov za droge je na lanskem rednem marčnem zasedanju sprejela sklep o regulaciji 12 novih psihoaktivnih snovi. Polovica od predlaganih snovi je bila v Sloveniji že regulirana. Ob tem je tudi Mednarodni odbor za nadzor nad narkotičnimi drogami pripravil seznam 93 fentanilov, pri katerih niso prepoznali nobene znane legitimne uporabe. 13 fentanilov s tega seznama je bilo v Sloveniji že reguliranih. Vse še neregulirane nove psihoaktivne snovi so bile uvrščene na seznam prepovedanih drog.

Na seznam so bile uvrščene tudi rastlina kratom in dve aktivni snovi, ki sta v tej rastlini, na podlagi ocene tveganja, ki jo je pripravil Nacionalni inštitut za javno zdravje, in sicer zaradi zdravstvenih tveganj, ki jih prinaša zloraba te rastline.

Skupaj je bilo s predlogom sprememb in dopolnitev uredbe o razvrstitvi prepovedanih drog (Uradni list RS, št. 4/19) v skupino I seznama prepovedanih drog uvrščenih 89 novih psihoaktivnih snovi.

Cilj: Izdelava tretjega akcijskega načrta na področju prepovedanih drog

Podlagi za nov akcijski načrt sta Nacionalno poročilo o stanju na področju drog v Sloveniji in Poročilo o realizaciji drugega akcijskega načrta. Hkrati z omenjenima poročiloma so podlaga tudi druge relevantne nacionalne strategije in dokumenti mednarodnih organizacij, ki delujejo na področju prepovedanih drog. Akcijski načrt je v široki javni razpravi in sodelovanju nevladnih organizacij ter raziskovalne skupnosti obogaten še z njihovimi predlogi v okviru danih resursov.

V nadaljevanju izvajanja Resolucije o Nacionalnem programu na področju prepovedanih drog 2014–2020 se načrtujeta pregled veljavnih oziroma potencialnih modelov in možnosti alternativnega kaznovanja uporabnikov prepovedanih drog ter izvedba strokovnega izobraževanja za predstavnike služb odkrivanja in pregona z udeležbo predstavnikov iz izbrane države EU, kjer imajo tovrstni model že dobro razvit in uveljavljen.

Cilj: Programi zdravljenja in socialnovarstveni programi

Pristojni resorji in strokovne institucije so preverjali možnosti oblikovanja celovitega upravnega in vsebinskega modela zdravljenja in socialnovarstvenih programov za uporabnike prepovedanih drog na podlagi ZPPPD in Zakona o prekrških.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: KOORDINACIJA, FINANCIRANJE

Ukrepi in politike na področju prepovedanih drog se v Sloveniji izvajajo znotraj devetih resorjev. Koordinacija ukrepov in politik je zagotovljena prek Komisije Vlade RS za droge (v nadaljevanju Komisija za droge). NVO na področju drog imajo v Sloveniji pomembno vlogo, saj izvajajo nekatere temeljne programe pomoči za uporabnike drog in njihove svojce. Na področju države se povezujejo v zveze, ki so med drugim sogovornik ministrstvu pri oblikovanju ukrepov in politik. Predstavniki zvez so tudi člani Komisije Vlade RS za droge.

Cilj: Koordinacija politike in dejavnosti na področju drog v RS – Komisija Vlade RS za droge

Komisijo za droge in njene naloge določa 4. člen Zakona o preprečevanju uporabe prepovedanih drog in o obravnavi uživalcev prepovedanih drog (Uradni list RS, št. 98/99 in 2/04 – ZPUPD). Navedena komisija, ki jo sestavljajo predstavniki posameznih ministrstev, strokovnih institucij in zvez NVO, opravlja številne naloge na področju prepovedanih drog. Komisija pospešuje in usklajuje vladno politiko, ukrepe in programe za preprečevanje rabe prepovedanih drog, zmanjševanje povpraševanja po prepovedanih drogah ter zmanjševanje škode zaradi uporabe prepovedanih drog, zdravljenje in rehabilitacijo. Komisija se je redno sestajala tudi med izvajanjem akcijskega načrta.

Za operativno spremljanje izvajanja akcijskega načrta in njegovo promocijo je pristojno MZ kot pristojno ministrstvo za reševanje problematike prepovedanih drog, ki je oblikovalo ožjo delovno skupino za pripravo poročila o izvajanju preteklega akcijskega načrta.

Zveza NVO¹ in predstavnik Centra nevladnih organizacij Slovenije sta v letih 2017 in 2018 aktivno sodelovala pri oblikovanju politik in v procesih odločanja na področju uporabe drog z aktivno udeležbo na sejah Komisije za droge RS.

Cilj: Krepitev modela celovitega skupnostnega medsektorskega sodelovanja na lokalni ravni – LAS – Koordinacija LAS

Lokalne akcijske skupnosti (v nadaljevanju LAS) delujejo kot strokovno posvetovalno telo župana in/ali mestnega/občinskega sveta, lahko pa tudi v sklopu mladinskih centrov, društev ali javnih zavodov. Dejavnih je okoli 45 LAS po vsej Sloveniji, ki izvajajo različne preventivne dejavnosti in programe pomoči mladim, ki se srečujejo s težavami, povezanimi z zasvojenostjo.

V letih 2017 in 2018 je potekalo kontinuirano svetovanje lokalnim akcijskim skupinam na področju preprečevanja zasvojenosti, kako naj pristopijo k posameznim izzivom, ki se pojavljajo v lokalnih skupnostih, in se aktivno odzivajo na pojav vidne uporabe drog v skupnosti (s strani območnih enot NIJZ Ravne na Koroškem in Kopra). Predstavniki LAS so se udeležili tudi nacionalne konference Skupaj zmoremo več – prepoznamo zasvojenost, ki jo je pripravil NIJZ v sodelovanju z MZ, MDDSZEM in MIZŠ 6. 11. 2018 v Radencih.

Leta 2018 je bila izdelana analiza stanja, in sicer je NIJZ izvedel raziskavo Pregled delovanja LAS na področju preprečevanja zasvojenosti. Opravljen je prvi del raziskave, v katerem se je s pomočjo ankete in drugih dosegljivih podatkov preverjalo delovanje LAS na področju preprečevanja zasvojenosti v lokalni skupnosti. Rezultati so bili predstavljeni na sestanku delovne skupine za droge (Focal Point) novembra 2018 in kažejo, da je trenutno dejavnih okoli 38 LAS po vsej Sloveniji. Ti izvajajo različne preventivne dejavnosti, podpirajo programe pomoči mladim, ki se srečujejo s težavami, povezanimi z uporabo dovoljenih in nedovoljenih drog ter moderne tehnologije. Večina delujočih LAS ima letne delovne načrte oblikovane na podlagi potreb v lokalni skupnosti. Navajajo pa potrebe po strokovni podpori in koordinaciji. V drugem delu raziskave se natančneje proučuje, kateri programi se izvajajo v okviru delujočih LAS, koliko se pri izvajanju programov upoštevajo Standardi kakovosti preventivnih programov na področju drog in primeri dobrih praks, kako se financirajo in kako se vrednotijo dejavnosti v programih ter kako ocenjujejo potrebe v lokalnih skupnostih. Izvedba raziskave je predvidena v prvi polovici leta 2019, ko bo treba izdelati model akcijskega načrta za lokalne skupnosti, kar je bil pričakovani rezultat dejavnosti za leto 2018.

Leta 2018 je MZ na pobudo SZO določilo, da se spet revitalizira **koordinacija zdravih mest**, in nalogo ponudilo NIJZ. NIJZ je leta 2018 začel revitalizacijo mreže in vzpostavljati strukture, ki bodo v naslednji, 7. fazi začele delovati na vsebinskem področju. Leta 2018 je bilo vključenih 26 občin, še enkrat toliko jih želijo povabiti v naslednjem letu. Vsebina delovanja bo izhajala iz profila zdravja v občinah. V vsaki občini bo delo organiziral, izvajal in nadzoroval projektni team, kjer delujeta koordinator in občinski LAS.

Cilj: Usklajeno financiranje izvajanja akcijskega načrta

¹ Zveza NVO je imela v tem obdobju 13 članic in 5 pridruženih članic, ki izvajajo programe preventive, obravnave zasvojenosti in zmanjševanja škode.

Ministrstva in drugi financerji programov na področju prepovedanih drog se redno sestajajo s ciljem boljše usklajenosti in preglednosti, kaj država in lokalne skupnosti prek javnih razpisov financirajo. Splošni namen tovrstnega obveščanja je doseganje večjega učinka pri uresničevanju zastavljenih ciljev države na področju prepovedanih drog in preprečevanje podvajanja financiranja.

V letih 2017–2018 je Ministrstvo za zdravje s pripravljenim projektom pridobilo tudi sredstva iz evropskih kohezijskih skladov za programe preprečevanja uporabe drog ter programe zdravljenja, socialne rehabilitacije in zmanjševanja škode. S projektom se vzpostavlja tudi tako imenovano mobilno testiranje novih psihoaktivnih snovi, kjer je bilo ključno sodelovanje z Ministrstvom za notranje zadeve. Več o vsebini pišemo pri ustreznih poglavjih. Projekt se izteče konec leta 2022.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: INFORMACIJSKI SISTEM

NIJZ s pomočjo različnih vladnih in nevladnih organizacij zbira in omogoča dostop do epidemioloških podatkov na področju drog. Podatki se zbirajo po enotni metodologiji, sprejeti v okviru EMCDDA. Vzpostavljeno je zbiranje podatkov na področju uporabe drog med mladostniki in odraslimi, širjenja nalezljivih bolezni med uporabniki drog, ocene problematičnih uporabnikov drog, zdravljenja odvisnih in spremljanja umrljivosti zaradi drog. Vpeljuje se zbiranje podatkov s področja zmanjševanja ponudbe prepovedanih drog in podatkov o uporabi drog med osebami na prestajanju zaporne kazni. Prek nacionalnega in mednarodnega sistema zgodnjega odkrivanja drog (sistem EWS) se zagotavljata redno spremljanje pojavnosti novih drog v našem okolju ter redno obveščanje vseh o pojavnosti novih drog in njihovih učinkih.

Cilj: Redno spremljanje obsega uporabe prepovedanih drog in njenih posledic

NIJZ je v letih 2017 in 2018 redno spremljal pet ključnih indikatorjev po metodologiji EMCDDA, nosilci posameznega indikatorja so se udeležili rednih letnih sestankov, organiziranih v okviru EMCDDA, ter o razvoju in delu na področju indikatorjev poročali v polletnih in letnih poročilih, oddanih na EMCDDA. Podatke za obe posamezni leti je NIJZ poročal EMCDDA tudi v okviru predpisanih statističnih tabel. NIJZ je v tem obdobju pripravil tudi dve **Nacionalni poročili o stanju na področju prepovedanih drog**, eno z opisom podatkov za leto 2016 in drugo z opisom podatkov za leto 2017. Obe publikaciji sta v elektronski verziji dostopni na spletni strani NIJZ (<http://www.nijz.si/sl/nacionalno-porocilo-o-stanju-na-podrocju-prepovedanih-drog-v-republiki-sloveniji>). Poleg tega je pripravil tudi krajši verziji poročila v slovenskem jeziku, ki sta prav tako dostopni na spletni strani NIJZ (http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/stanje_na_podrocju_prepovedanih_drog_v_sloveniji_2016.pdf <http://www.nijz.si/sl/publikacije/stanje-na-podrocju-prepovedanih-drog-v-sloveniji-2017>). Poleg opisa stanja na področju petih ključnih indikatorjev poročila zajemajo opise dejavnosti, novosti, rezultate raziskav in druge pomembne podatke ter informacije z vseh ključnih področij, ki se povezujejo s prepovedanimi drogami. Poročilo vsako leto evalvira tudi EMCDDA in ocena poročila je bila v obeh letih zelo dobra.

NIJZ je podatke s področja prepovedanih drog redno poročal EMCDDA, in sicer poleg Nacionalnega poročila o stanju na področju prepovedanih drog tudi v obliki predpisanih statističnih tabel, letnih in polletnih poročil za leto 2017 in za leto 2018, predpisanih strukturiranih vprašalnikov ter ad hoc vprašalnikov. Vse tabele in vprašalnike je NIJZ v predpisanih rokih oddal EMCDDA oziroma jih naložil na njihov Fonte sistem – intranetna stran EMCDDA. Poročanje o stanju na področju drog poteka na preverjenih metodoloških pristopih, ki jih je izdelala EMCDDA. NIJZ poroča na podlagi te metodologije, zato so poročila primerljiva s poročili držav članic EU. Poleg tega smo v letu 2017 in 2018 na NIJZ izpolnili vprašalnike Urada Združenih narodov za droge in kriminal (v nadaljevanju UNODC) o razširjenosti prepovedanih drog.

Implementacija spletnega vprašalnika o kazalniku povpraševanja po zdravljenju odvisnosti (TDI) v zaporih je potekala leta 2017.

Podatke in informacije s področja prepovedanih drog je NIJZ redno predstavljal in objavljajal na spletni strani NIJZ, v zavihku področje dela/prepovedane droge, na konferencah in srečanjih ter v publikacijah.

Spletna stran NIJZ, zavihek prepovedane droge: <http://www.nijz.si/sl/podrocja-dela/moj-zivljenjski-slog/prepovedane-droge>.

Zelo pomembna sta predstavitev novejših izsledkov na področju drog in izmenjava mnenj na srečanjih različnih strokovnjakov, čemur so namenjene tudi tradicionalne **nacionalne konference ob mesecu preprečevanja zasvojenosti**. NIJZ je v tem obdobju organiziral dve nacionalni konferenci. Leta 2017 je potekala 14. novembra v Laškem pod sloganom Mladi, aktualne vrednote in opore (več kot 200 udeležencev). Leta 2018 pa 6. novembra v Radencih pod sloganom Prepoznamo zasvojenost (prav tako več kot 200 udeležencev). Program srečanja in predstavitve so dostopni na spodnjih povezavah: Nacionalna konferenca ob mesecu preprečevanja zasvojenosti 2017: <http://www.nijz.si/sl/dogodki/nacionalna-konferenca-ob-mesecu-preprecevanja-zasvojenosti>. Nacionalna konferenca ob mesecu preprečevanja zasvojenosti 2018: <http://www.nijz.si/sl/dogodki/skupaj-zmoremo-vec-prepoznajmo-zasvojenost>.

V letih 2017 in 2018 je na NIJZ potekal **CRP Razvoj nevladnih organizacij na področju zdravja in krepitev povezanosti**. V okviru tega projekta so se maja 2017 predstavniki Nacionalnega inštituta za javno zdravje srečali z nevladnimi organizacijami (NVO) na področju zdravja iz vse Slovenije. Predstavili so jim rezultate Ciljnega raziskovalnega programa (CRP), ki sta ga financirala Ministrstvo za zdravje in Javna agencija za raziskovalno dejavnost. Na srečanju so predstavili preliminarne rezultate projekta s ključnim poudarkom na ugotovitvah petih fokusnih skupin, ki so jih izvedli z NVO na področju zdravja v Ljubljani, Mariboru, Celju in v Kopru. V povezavi z ugotovitvami iz fokusnih skupin so NVO-jem predstavili tudi standarde kakovosti na področju drog, ki jih je možno uporabiti tudi na drugih področjih, in enega od primerov dobre prakse: Ko učenca stresa stres (<http://www.nijz.si/sl/rezultati-crp-razvoj-nevladnih-organizacij-na-podrocju-zdravja-in-krepitev-povezanosti>). Ob zaključku projekta CRP Razvoj nevladnih organizacij na področju zdravja in krepitev povezanosti je decembra 2017 potekala tudi javna predstavitev rezultatov: projekt je prvič sistematično analiziral stanje in potrebe nevladnih organizacij (NVO) na področju zdravja in prinesel nova spoznanja o dejanskem stanju in ključnih težavah NVO na področju zdravja. Uporabljeni sta bili kvalitativna in kvantitativna metodologija, k sodelovanju je bilo povabljenih več tisoč NVO in predstavnikov različnih ministrstev. Vse to je prineslo nova spoznanja na področju nevladnega sektorja s področja zdravja in njihovega delovanja – ovir za razvoj, prednosti in slabosti, kar je pomembno za njihov nadaljnji razvoj in izboljšanje pogojev dela. Ugotovitve pomenijo pomemben prispevek na področju javnega zdravja, predvsem za nadaljnje sodelovanje vladnega in nevladnega sektorja ter strateško pripravo nacionalnih preventivnih in promocijskih programov. V projektu so izpostavili velik pomen nevladnih organizacij, saj so bližje ljudem kot vladne institucije, hitreje prepoznavajo (nove) potrebe ljudi in nanje hitreje odgovarjajo. V okviru projekta je bila konec leta 2018 končana publikacija in poslana na MZ, kjer čaka na tisk. <http://www.nijz.si/sl/skupaj-z-nevladnimi-organizacijami-za-boljse-zdravje-ljudi>

Uporaba prepovedanih drog, tobaka in alkohola med obsojenimi osebami v Sloveniji je publikacija, ki je bila izdana leta 2017 in je rezultat raziskave, ki jo je Nacionalni inštitut za javno zdravje izvedel leta 2015 v sodelovanju z Upravo RS za izvrševanje kazenskih sankcij zapora. Njen namen je prikazati razširjenost tveganih vedenj med zaprtimi osebami v slovenskih zaporih, spodbuditi razpravo o ustreznosti veljavnih ukrepov in programov preprečevanja in zmanjševanja tveganih vedenj v teh okoljih ter spodbuditi nadaljnje raziskovanje na tem področju. Rezultati raziskave so bili predstavljeni tudi na 6. slovenski konferenci o zdravljenju odvisnosti, ki je potekala marca 2018, in kot poster na

EPH (European Public Health Conference) v Ljubljani leta 2018 (http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/monografija_zapori_junij_2017_zadnja.pdf).

Leta 2018 je NIJZ v sodelovanju z DrogArtom izdal **Smernice za ravnanje s fentanilom, njegovimi analogi in derivati** s priporočili za ravnanje ob stiku s to snovjo. Fentanil in njegovi analogi/derivati so skupina zelo močnih opioidnih drog, katerih zloraba je v zadnjih letih zelo razširjena v ZDA in v Evropi. Fentanil je podoben morfinu, vendar ima v primerjavi z njim od 50- do 100-krat močnejši, v primerjavi s heroinom pa 50-krat močnejši protibolečinski učinek. Zaradi tega je ob rokovanju potencialno nevaren tudi za osebe, ki so mu izpostavljene pri svojem delu (predvsem cariniki in policijsko osebje). Smernice so bile poslane vsem deležnikom in so objavljene na spletni strani NIJZ (http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/semernice_fentanil_2018.pdf).

Skupina raziskovalk je na NIJZ oblikovala raziskovalno nalogo, ki naj bi osvetlila problem uporabe tobaka, alkohola in konoplje med mladostniki v Sloveniji. V publikaciji so analizirale podatke za 15-letnike v Sloveniji iz mednarodne pregledne presečne raziskave Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju iz leta 2014. Izsledki so objavljeni v publikaciji **Od prvega poskusa do pogoste uporabe tobaka, alkohola in konoplje med mladostniki v Sloveniji** (http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/od_prvega_poskusa_do_pogoste_uporabe_t_a_k_med_mladostniki.pdf). Podatki kažejo, da je uporaba tobaka, alkohola in konoplje med mladostniki razširjena, velik delež mladostnikov pa uporablja več kot eno psihoaktivno snov. Uporaba in souporaba psihoaktivnih snovi v mladostništvu sta povezani s številnimi kratkoročnimi in dolgoročnimi neugodnimi zdravstvenimi, socialnoekonomskimi, psihosocialnimi, kognitivnimi in izobraževalnimi izidi, z večjo verjetnostjo drugih tveganih vedenj, škodljivo rabo psihoaktivnih snovi in zasvojenostjo. Publikacija je namenjena vsem, ki delujejo na področju preprečevanja in zmanjševanja uporabe psihoaktivnih snovi med mladostniki.

Leta 2018 je bil izveden **drugi val raziskave o tobaku, alkoholu in drugih drogah (ATADD 2018)**. Namen raziskave je oceniti razširjenost uporabe tobaka, alkohola in raznih drog med Slovenci ter raziskati povezavo med določenimi lastnostmi ljudi in uporabo dovoljenih in nedovoljenih drog. V Sloveniji se raziskava izvaja drugič; prva je bila narejena v letih 2011/12. Enako raziskavo izvajajo tudi druge članice Evropske unije, zato bodo njeni izsledki mednarodno primerljivi. K sodelovanju v raziskavi je bilo povabljenih 16.000 Slovencev, starih od 15 do 64 let (8.000 oseb so povabili k sodelovanju v pomladanskem delu zbiranja podatkov, nadaljnjih 8.000 oseb pa jeseni). Rezultati še niso dostopni, saj je bil leta 2018 oblikovan vprašalnik, izvedeni so bili kognitivni intervjuji za validacijo vprašalnika, pilotno testiranje in do konca leta 2018 še terenska anketa.

Z namenom boljše kakovosti in boljšega obveščanja vseh deležnikov ter boljše izrabe virov je bila leta 2017 na NIJZ imenovana **strokovna skupina za aktivno spremljanje osnovnih in dodatnih vzrokov smrti zaradi uporabe prepovedanih drog**. K sodelovanju so bili povabljeni tudi strokovnjaki z MF (Inštitut za sodno medicino) in UKC Ljubljana (Oddelek za zastrupitve). Prav tako je treba omeniti redne izmenjave informacij z deležniki in sodelovanje NIJZ z NVO v Sloveniji ter sodelovanje NIJZ s KIMDPŠ pri pripravi dopisa, s katerim so bili poslanci v Državnem zboru RS opozorjeni na negativne posledice predloga zakona o legalizaciji rekreativne rabe konoplje.

NIJZ je leta 2018 sodeloval pri izvedbi treh sklopov/modulov izobraževanj za projekt MZ Razvoj in nadgradnja mreže mobilnih enot za izvajanje preventivnih programov in programov zmanjševanja škode na področju prepovedanih drog in novih psihoaktivnih snovi.

Cilj: Koordiniranje sistema EWS – Sistema za zgodnje opozarjanje na pojav novih psihoaktivnih snovi (NPS)

V okviru širitve mreže EWS v regije je bilo v okviru NVO vzpostavljenih 9 točk za anonimno zbiranje vzorcev NPS. Točke za zbiranje vzorcev NPS so v naslednjih mestih: Ptuj, Maribor (2 točki), Celje, Kranj, Koper in Nova Gorica. Poleg tega sta dve točki za zbiranje vzorcev NPS še v Ljubljani. Prav tako so bili vsi izvajalci, ki jih sofinancira Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter delujejo na področju zasvojenosti, vključeni v sistem obveščanja o pojavnosti NPS-jev in drugih drog v različnih okoljih.

Marca 2018 so Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za notranje zadeve, Nacionalni laboratorij za zdravje, okolje in hrano (NLZOH), Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ) in Združenje DrogArt podpisali **Sporazum o medsebojnem sodelovanju pri izvajanju programa Analiza prepovedanih drog in novih psihoaktivnih snovi v stacionarnem in mobilnem laboratoriju**, s čimer sta se zbiranje in analiziranje vzorcev PAS, zbranih v nevladnih organizacijah, prenesla na NLZOH in DrogArt. Kot dodatek k sporazumu je bil pripravljen tudi Protokol za anonimni sprejem, transport in analizo vzorcev psihoaktivnih snovi, namenjenih za testiranje.

Leta 2017 je bilo s pomočjo sprejemnih točk NVO za zbiranje vzorcev NPS zbranih 148 vzorcev, leta 2018 pa več kot 360. Več informacij o širitvi sistema EWS in vseh izvedenih dejavnostih je dostopnih na spletni strani I-SEE evropskega projekta o NPS: <http://www.dss.unifi.it/vp-102-i-see.html>

V okviru sistema EWS so se uvedla **redna mesečna poročila partnerjev nacionalnega sistema EWS in redna mesečna poročila partnerjev regijskega sistema EWS**, v okviru katerih poteka izmenjava informacij o pojavu NPS in drugih dejavnostih. Leta 2017 je bilo pripravljenih 11 mesečnih poročil nacionalne skupine EWS in 11 mesečnih poročil regijske skupine EWS, prav tako tudi leta 2018.

Obveščanje različnih zdravstvenih in drugih institucij ter NVO s področja prepovedanih drog o pojavu nevarnih NPS poteka po e-pošti in prek spleta. Leta 2017 je bilo pripravljenih in v mrežo posredovanih pet nujnih obvestil o pojavu nevarnih PAS, leta 2018 pa je bilo pripravljenih in posredovanih 11 nujnih obvestil o pojavu nevarnih PAS.

Obvestilo o pojavu najpogostejših NPS: <http://www.nijz.si/sl/najpogosteje-nove-psihoaktivne-snovi-v-sloveniji>

Za leto 2017 sta bili za potrebe EMCDDA pripravljeni **Poročilo o napredku** (Progress EWS Report) in **Letno poročilo** (Final EWS Report), za leto 2018 je bilo pripravljeno Poročilo o napredku, letno poročilo se pripravi februarja. Vsa poročila se pripravijo v sodelovanju s partnerji (NIJZ, Nacionalni forenzični laboratorij, Inštitut za sodno medicino, MZ in leta 2018 tudi v sodelovanju z Nacionalnim laboratorijem za zdravje, okolje in hrano). Vsi trije laboratoriji so skupaj poročali o 148 analiziranih vzorcih novih psihoaktivnih snovi.

Poročila o prvem pojavu NPS na ozemlju Slovenije pripravlja NFL na posebnem poročevalskem obrazcu in jih posreduje EMCDDA. Leta 2017 je NFL pripravil 51 poročil o prvem pojavu NPS, leta

2018 pa 27. Leta 2018 je tovrstna poročila pripravljala tudi NLZOH, ki se je pridružil mreži EWS, in pripravil pet poročil o prvem pojavu NPS v Sloveniji.

Leta 2018 je NIJZ izvedel eno predavanje o NPS ter sistemu za zgodnje opozarjanje na pojav NPS in eno predavanje o fentanilih v okviru izobraževanja za zaposlene v mobilnih enotah, ki jih je pripravilo MZ.

Decembra 2017 in decembra 2018 sta bili pripravljene **letni srečanja članov regijske mreže EWS**.

Leta 2017 in leta 2018 so bili izvedeni tudi trije sestanki delovne skupine EWS; leta 2017 je bil sestanek namenjen dogovoru o hitrem obveščanju v primerih smrti zaradi prepovedanih drog, leta 2018 je bil en sestanek namenjen problematiki kratoma, drugi pa več različnim težavam na področju drog (naraščajoče število smrti zaradi kokaina, problem zlorabe zdravil, zastrupitve z GHB/GHL ...).

NIJZ je leta 2018 pripravil tudi **oceno tveganja za snov kratom** ter že omenjene **Smernice za ravnanje s fentanilom, njegovimi analogi in derivati**.

Leta 2017 je NIJZ v sodelovanju z DrogArtom na mednarodni konferenci Lisbon Addictions NIJZ izvedel samostojno delavnico **Structured Session z naslovom Anonimno zbiranje in testiranje NPS vzorcev kot del nacionalnega EWS sistema** (Izzivi in prednosti ter Ustanovitve NVO točk kot del projekta I-SEE). Pri mednarodnem sodelovanju je treba omeniti tudi aktivno in uspešno komunikacijo z Uradom za droge Republike Hrvaške.

Cilj: Uporaba standardov in smernic preventivnega delovanja na področju prepovedanih drog

Po objavi e-publikacije Standardi kakovosti preventivnih programov na področju drog leta 2016 (publikacija je bila objavljena na spletni strani NIJZ – http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/standardi_kakovosti_prirocnik_2016_obl.pdf), ki je prvi slovenski okvir o tem, kako izvesti kakovostno preventivo na področju drog, je bila na NIJZ v začetku leta 2018 vzpostavljena delovna skupina, ki razvija dokument, kako zastaviti ocenjevanje in vrednotenje intervencij na področju varovanja in krepitve zdravja, kako izbrati najboljše izvajalce intervencij in kakšna merila uporabiti pri ocenjevanju učinkovitosti intervencij. Vrednotenje intervencij, še posebej ocenjevanje procesa in ocenjevanje rezultatov, v Sloveniji namreč še ni sprejeto kot nepogrešljivi del dejavnosti v okviru izvajanja programov za promocijo zdravja in preventivo, pogosto je tudi popolnoma prezrto v fazi načrtovanja in oblikovanja intervencij.

Ministrstvo za zdravje je skupaj z zunanjimi ocenjevalci za vrednotenje prijavljenih vlog na javnem razpisu za sofinanciranje programov varovanja in krepitve zdravja v letih 2017, 2018 in 2019 uporabilo omenjene standarde in smernice.

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je vezano na uporabo standardov in smernic preventivnega delovanja na področju prepovedanih drog sledilo smernicam ter vzpostavilo sistem evalviranja verificiranih socialnovarstvenih programov.

Različne vladne in nevladne organizacije, ki izvajajo intervencije na področju preventivnega delovanja, delujejo z namenom, da bi zmanjševale razširjenosti in posledice vedenj, ki pomenijo tveganje za zdravje. Te so pogosto neučinkovite in manj uspešne, kot bi lahko bile, zlasti, kadar niso

utemeljene na ustrezni teoriji, ne upoštevajo najnovejših dognanj in raziskovalnih izsledkov ter niso prilagojene izbranim ciljnim skupinam. Intervencij za promocijo zdravja je vedno več, in ker je večina intervencij za promocijo zdravja finančno podprta z državnimi sredstvi, je nujno razviti merila, ki bodo pomagala prepoznati intervencije, ki so kakovostne in učinkovite, torej da prispevajo k dviganju ravni zdravja v državi, ne da bi pri tem prispevali k poglobljanju neenakosti v zdravju. Vrednotenje intervencij, kot ga v Sloveniji poznamo do zdaj, ne zadostuje. Vrednotenje intervencij mora biti izpeljano po jasnih merilih, lahko interno, idealno pa s strani zunanjih, neodvisnih strokovnjakov, ocenjevalcev, ki bi lahko zagotovili bolj objektivno vrednotenje rezultatov in učinkov intervencij ter podali boljše predloge za izboljšanje in nadgradnjo intervencij.

Cilj: Razvoj sprotne in celovite baze podatkov

Na NIJZ je vzpostavljen **podatkovni portal**, ki omogoča lahek in hiter dostop do podrobnejših zdravstvenih statističnih podatkov in preprosto pripravo tabel ter shranjevanje glede na zahteve posameznega uporabnika. Objavljene tematike na portalu so iz različnih virov, vse pa je dostopno na enem mestu (<https://podatki.nijz.si/pxweb/sl/NIJZ%20podatkovni%20portal/>). Pri sklopu podatkov Determinante zdravja je tudi podsklop Prepovedane droge, ki uporabniku omogoča poljubno obdelavo oziroma prikaze. Če uporabnik na teh spletnih straneh ne najde želenih podatkov, lahko svoje želje sporoči prek naročila za posredovanje podatkov prek statistične pisarne NIJZ (Statisticna.Pisarna@nijz.si).

Tudi vse publikacije in poročila, ki jih pripravijo na NIJZ, so objavljena in prosto dostopna na njihovi spletni strani, prav tako pa so epidemiološki podatki predstavljeni na različnih konferencah in strokovnih dogodkih doma in v tujini.

V Nacionalnem poročilu na področju drog – Report on the drug situation 2017 of the Republic of Slovenia (<http://www.nijz.si/sl/publikacije/nacionalno-porocilo-o-stanju-na-podrocju-drog-2015-v-angleskem-jeziku>) in Report on the drug situation 2018 of the Republic of Slovenia (na spletni strani NIJZ bo objavljeno po sprejetju s strani vladne komisije za droge), ki ju pripravlja NIJZ in posreduje na EMCDDA v Lizbono, je posebno poglavje posvečeno tudi raziskovanju. V tem poglavju so zbrani raziskovalni projekti in naloge, ki jih je izvajal NIJZ, ter nekatere nevladne organizacije in druge organizacije, o katerih so podatki dostopni prek sistema COBISS.

Na področju zbiranja epidemioloških podatkov, povezanih z drogami, in njihovega posredovanja vsem tistim, ki jih potrebujejo, je bilo veliko narejenega. Še nadalje se nakazuje potreba po izvajanju raziskav, ki bodo omogočile aktualen vpogled v situacijo na področju prepovedanih drog, še posebej z uporabo konoplje in NPS. Krepi je treba nacionalni sistem EWS, še več pozornosti pa je treba nameniti medsebojnemu obveščanju in sodelovanju vseh deležnikov s področja prepovedanih drog na nacionalni in lokalni ravni.

ZMANJŠEVANJE POVPRŠEVANJA PO DROGAH

Ministrstvo za zdravje je v letih 2017–2018 iz evropskih kohezijskih skladov pridobilo sredstva za nov projekt z naslovom Razvoj in nadgradnja mreže mobilnih enot za izvajanje preventivnih programov in programov zmanjševanja škode na področju prepovedanih drog in novih psihoaktivnih snovi. V tem okviru je bilo kupljenih deset kombijev, predelanih za specifične namene uporabe, zaposlenih je bilo štirinajst strokovnih delavcev za delo v teh programih, na MZ pa je bila vzpostavljena projektna pisarna za spremljanje izvajanja, izobraževanje, povezovanje, mreženje, krepitev socialne aktivacije uporabnikov in supervizijo. Projekt se izteče konec leta 2022.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: PREVENTIVA V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

V slovenskem prostoru potekajo številni preventivni programi na področju drog, ki jih financirajo lokalne skupnosti, ministrstva in drugi financerji. Izdelane so bile smernice na področju kakovosti preventivnih programov, ki so javno objavljene na spletnih straneh. Izvaja se sprotno izobraževanje delavcev s področja preprečevanja uporabe drog v sistemu VIZ (izobraževanje učiteljev in ravnateljev). Vsako leto je organiziran preventivni mesec na področju drog, v okviru katerega potekajo številne dejavnosti. Med njimi je najpomembnejša preventivna konferenca, ki združuje veliko akterjev v šolah in lokalni skupnosti.

Cilj: Protokol oziroma smernice za ravnanje v situacijah, povezanih z drogami, za šolske svetovalne delavce in VIZ

Eden od zastavljenih ciljev Akcijskega načrta za izvajanje Resolucije o nacionalnem programu na področju prepovedanih drog za leti 2017 in 2018 je bil razvoj protokola za postopanje v situacijah, povezanih s prepovedanimi drogami, in njegova implementacija v šolski prostor. MIZŠ je proučilo to možnost in je na podlagi posvetovanj s svetovalnimi delavci presodilo, da zakonodaja in pravila že zdaj omogočajo primerno postopanje v tovrstnih primerih ter se za zdaj ne kaže potreba po zakonskih spremembah ali dodatnih navodilih/protokolih.

V skladu z določbo 56. člena Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1) podrobnejša pravila o odgovornosti dijakov, vzgojnem ukrepanju in šolskem redu predpiše minister (Pravilnik o šolskem redu v srednjih šolah), šola pa lahko določi pravila v zvezi z vzgojnim ukrepanjem in šolskim redom z internim aktom. V skladu s pravilnikom je v času šolskih obveznosti, torej tudi med poukom, prepovedano kajenje, uživanje alkohola ali prepovedanih drog ter prepovedana prisotnost pod vplivom alkohola ali prepovedanih drog. Navedene prepovedi so opredeljene kot najtežje kršitve šolskega reda, za katere se lahko izreče najstrožji vzgojni ukrep, in sicer izključitev iz šole. Za uvedbo in vodenje postopka vzgojnega ukrepanja, v katerem se lahko izreče vzgojni ukrep izključitve iz šole, je pristojen ravnatelj šole.

Cilj: Zagotavljanje kakovostnih preventivnih programov ter programov krepitev zdravja in zdravega življenjskega sloga

V letu 2017/18 je Slovenska mreža zdravih šol (SMZŠ) nadaljevala rdečo nit – s spodbujanjem duševnega zdravja ter dodala usmeritve za zdravo prehrano in več gibanja v šolskem okolju. V okviru duševnega zdravja so šole implementirale izdelane programe NIJZ, ki temeljijo na priložnostih in predhodnih izobraževanjih učiteljev – *Izboljševanje duševnega zdravja v šoli* (<http://www.nijz.si/sl/publikacije/izboljsevanje-dusevnega-zdravja-v-soli>), To sem jaz!

<http://www.nijz.si/to-sem-jaz>) in Ko učenca stresa stres
http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/ko_ucenca_strese_stres_2015.pdf.

Za več gibanja so na regijskih srečanjih organizirali predavanja in delavnice za ohranjanje dobre držbe, spodbujali več gibanja med poukom (minuta za zdravje, rekreativni odmor), organizirali možnosti za aktivni prihod v šolo – projekta Bicivlak in Pešbus, ozaveščali o pomenu spanja, počitka in kakovostnega preživljanja prostega časa ter šole opozarjali na težave v povezavi s težo šolskih torb in kako jih odpraviti. Teme so predstavljali zunanji predavatelji in predavatelji z NIJZ, ki so odlično povezali teorijo s praktičnimi primeri. Pri prehrani so se poleg splošnih smernic zdrave prehrane za otroka in mladostnika osredotočili na zdravo prehrano športnika ter vplive oglaševanja hrane na otroke in mladostnike. Z namenom, da bi bil program za vse regije poenoten, so te vsebine z notranjimi ali zunanjimi sodelavci prenesli na regijska srečanja z vodji timov Zdravih šol. Izobraževanje so popestrili s primeri dobrih praks – predstavljeni so bili projekti Kruh naš vsakdanji, spoštujmo ga!, Priprava sadno-zelenjavni napitkov, Prehranski semafor, Sestavi svoj jedilnik, Zdravo uživaj & več gibaj, Festival zdravih sendvičev. Ob tem so promovirali tudi projekt Kuhnapat! in pomen hidracije (pitje vode ali nesladkanih čajev). Regijska srečanja so zanimiva, saj šolam poleg teoretičnih vsebin ponudijo tudi vrsto primerov dobrih praks, ki so prenosljive v njihove sredine. Regijsko srečanje v letu 2018 je bilo usmerjeno na duševno zdravje učiteljev. Glede na poročanje šol o prenosu treh programov in drugih vsebin zdravja z regijskih srečanj v njihove šolske sredine je v Poročilu o delu Zdravih šol v šolskem letu 2016/2017 309 šol (82 % od vseh Zdravih šol) poročalo o svojem delu, kjer so zabeležili 3347 njihovih evalviranih nalog. Od tega je bilo 1141 izvedb neposredno prenesenih z regijskih izobraževalnih srečanj, 2206 nalog pa je bilo izdelanih na šolah (nekatero tudi s pomočjo posredovanega znanja in usmeritev NIJZ).

Največ nalog je bilo izvedenih na področju zdrave prehrane in na področju več gibanja. Tudi vsi trije programi iz duševnega zdravja so doživeli številne prenose v pedagoško prakso: od tega je bilo 199 izvedb programa Izboljševanje duševnega zdravja za 48.101 učenca, 138 izvedb programa To sem jaz! za 20.203 učencev in 110 izvedb programa Ko učenca stresa stres za 16.210 učencev.

V letih 2017 in 2018 so NVO izvajale različne programe na področju zgoraj omenjenega cilja.

Inštitut Utrip je prevedel in uredil standarde kakovosti na področju preventivnih programov, ki so jih skupaj leta 2017 izdali UNESCO, UNODC in WHO (Odzivi izobraževalnega sektorja na uporabo alkohola, tobaka in drugih drog) ter jih predstavil aktualnemu ministru Ministrstva za izobraževanje in šport. Ministrstvo je bilo seznanjeno s problematiko določenih področij na področju preventivnega delovanja, kjer so potrebni konkretni ukrepi (smernice in priporočila za vodstva šol in svetovalne službe, izbor kakovostnih programov – baza dobrih praks, vključitev preventivnih vsebin v obvezni šolski kurikulum v večjem obsegu).

Zavod 7 je izvajal Vseslovenski družbeno odgovoren program Neodvisen.si (<https://neodvisen.si/>), v okviru katerega je ozaveščal mlade in odrasle o različnih pasteh zasvojenosti.

Društvo UP je v okviru programa Podpora mladim nadaljevalo izvajanje programa selektivne preventive za učence in dijake osnovnih in srednjih šol ter člane njihovih družin in ciklus desetih predavanj v sklopu programa Šola življenjskih veščin Društva UP (namenjenih preventivi zasvojenosti v družini), namenjenih staršem ljubljanskega okolja (lokacija: Knjižnica Otona Župančiča, Ljubljana).

Društvo Kralji ulice je izvajalo program okoljske preventive oziroma krepitve zdravja in zdravega življenjskega sloga za otroke in mladostnike v Ljubljani in Mariboru v skupnostnih prostorih.

Društvo Svit je v okviru programa Mladinsko ulično delo (NewPrevent) v tem obdobju izvajalo preventivne dejavnosti z namenom zmanjševanja povpraševanja po drogah na terenu. Z redno prisotnostjo na terenu so skozi različne vsebine dela z mladimi ustvarjali varno okolje za preživljanje prostega časa mladih v dveh soseskah in na lokacijah nočne zabave ter zmanjševali dejavnike tveganja v okolju. Spremljali so razširjenost uporabe alkohola in prepovedanih drog med mladimi ter izvedli dve terenski raziskavi in mesečno poročali koordinatorki NIJZ o zaznanih PAS na terenu. Z dostopnostjo in ponujanjem različnih oblik pomoči oziroma podpore so zagotavljali celostno obravnavo posamezne družine ali rizičnega mladostnika.

Mladinska zveza Brez izgovora je v slovenskih srednjih šolah izvajala vrstniške delavnice na temo konoplje, v katerih predava o škodljivih učinkih konoplje, razbija mite in ponuja zdrave alternative. Delavnice Povežimo pike so odgovor na povečano naklonjenost konoplji in posledično povečano uporabo v psihoaktivne namene med mladoletniki v Sloveniji. V osnovnih šolah pa so izvajali program Martin Krpan, ki se osredotoča na razvijanje socialnih spretnosti mladostnikov in preventive zasvojenosti. Program je namenjen predvsem učencem zadnje triade, ki so v treh letih deležni 16 ur delavnic.

Cilj: Usposabljanje strokovnih delavcev v VIZ (učiteljev in ravnateljev)

V Akcijskem načrtu je v sklopu ustreznega in kontinuiranega izobraževanja za strokovnjake, ki delajo na področju drog, izpostavljen tudi sistem priznavanja neformalnega usposabljanja. Na podlagi sistema, ki ga je vzpostavil Center za poklicno izobraževanje (CPI), je vrednotenje in priznavanje neformalnega in priložnostnega učenja možen. Uveljavljena sta predvsem dva načina (dve zakonski poti), to je priznavanje za nadaljnje vključevanje v formalno izobraževanje ali za priznavanje poklicne usposobljenosti. Več o postopku je dostopno v publikaciji Vrednotenje učenja na <http://www.cpi.si>.

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport tudi sicer prepoznava situacijo glede preventivnih programov v vzgoji in izobraževanju ter aktivno načrtuje izboljšave tovrstnega izvajanja.

Izobraževanja, ki so jih v letih 2017–2018 izvedle NVO:

Inštitut Utrip je pilotno izvedel Evropski preventivni kurikulum – EUPC, ki so ga udeleženci dobro sprejeli. Z omenjenim kurikulumom so zajeli vsa pomembna področja preventivne znanosti: osnove, teoretična izhodišča programov, preventiva v različnih okoljih, zagovorništvo itd.

V združenju DrogArt so predavali strokovnim delavcem v šolah in staršem na temo uporabe drog med mladimi, odzivali so se tudi na pozive šol za izvedbo delavnic za dijake in učence v oddelkih, kjer so strokovni delavci zaznali uporabo drog.

Program Mladinsko ulično delo društva Svit Koper (NewPrevent) je kot koordinator Skupine za preventivo v Mestni občini Koper krepil skupnostno medsektorsko sodelovanje na lokalni ravni. V okviru te skupine je organiziral dve izobraževanji in druga delovna srečanja, na katerih je seznanjal strokovne delavce in ravnatelje s temami s področja odvisnosti in pomena krepitve varovalnih dejavnikov ter promoviral uvedbo učinkovitih preventivnih programov oziroma programov, ki so v skladu s standardi kakovosti.

Društvo Up je izvajalo delavnice za prostovoljce, vzgojitelje in strokovne delavce na lokacijah vzgojno-izobraževalnih zavodov.

Društvo Projekt Človek se je redno odzivalo na povabila šol in v šolskih okoljih izvajalo delavnice za učence, dijake, strokovne delavce in starše.

Mladinska zveza Brez izgovora je izvajala usposabljanja mladih izvajalcev vrstniških delavnic in mladinskih delavcev na temo konoplje. Mladinski delavci so bili usposobljeni za izvajanje programov Brez izgovora in Martin Krpan, ki krepijo socialne veščine mladih v osnovnih in srednjih šolah z namenom preprečevanja zasvojenosti.

Šent – slovensko združenje za duševno zdravje je od junija 2017 (do novembra 2019) izvajal projekt Dobre izbire ne škodijo z naslednjimi dejavnostmi: alternativne oblike preživljanja prostega časa, socialno vključevanje, izobraževalne delavnice, namenjene mladim na področjih formalnega in neformalnega izobraževanja (v OŠ, v srednjih šolah, PUM, mladinskih centrih, dijaških domovih itd.) o zdravem življenjskem slogu in o zdravih izbirah (krepitev osebnih in socialnih veščin, pomoč pri prepoznavanju in zmanjševanju tveganj, okrepitev varovalnih dejavnikov), informiranje o programih in možnostih vključitve v programe prek socialnih omrežij, tiskanih medijev, radia, televizije, na predstavitvenih stojnicah v okviru različnih prireditev, delo na terenu v smislu prepoznavanja navad mladih in trendov uživanja drog, posredovanje ustreznih informacij o vplivu drog na zdravje.

Cilj: Preventivno delo v izvedbenem kurikulumu

Izobraževanje in ozaveščanje na področju zasvojenosti, drog in drugih psihoaktivnih substanc se je izvajalo na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja. Vsebine so posredno in neposredno del kurikulumov, učnih načrtov, interesnih dejavnosti, dejavnosti podaljšanega bivanja in dnevnih dejavnosti v okviru formalnega izobraževanja. Posebno pozornost smo tudi v tem obdobju namenili zdravemu življenjskemu slogu, katerega del so tudi preventivne in izobraževalne vsebine o prepovedanih substancah.

Zavod RS za šolstvo je v obdobju 2017–2018 izvajal projekt Nove in posodobljene vsebine zdravja. V sodelovanju z Rdečim križem (območno združenje Ljubljana) so zasnovali in izvedli seminar za vzgojitelje in učitelje OŠ in SŠ (PRVA POMOČ NA KVADRAT – da bom znal/-a pomagati sam/-a in da bodo znali pomagati naši učenci/-ke). Seminar je bil namenjen prepoznavanju nujnih stanj in ustreznemu ukrepanju. Udeleženci so se spoznali s temeljnimi postopki pri oživljanju z uporabo avtomatskega zunanjskega defibrilatorja (AED) ter pri nezavesti, zapori dihalne poti, krvavitvah in ranah, poškodbah skeleta in glave, kratkotrajni izgubi zavesti, zastrupitvah, obolenjih ter akutnih stanjih.

V sklopu seminarja Vodenje razreda in dobro počutje učitelja je ZRSŠ učitelje opolnomočil v prepoznavanju in postopanju pri različnih stiskah med dijaki, tudi tistih, ki so povezane z uživanjem prepovedanih drog.

V sodelovanju z NIJZ, MDDSZ in URSK je bil izveden tudi 10. posvet kemijska varnost za vse: VARNO RAVNAJMO Z NEVARNIMI SNOVMI ZA ZDRAVA DELOVNA MESTA IN OKOLJE, na katerem so udeleženci lahko slišali več o hormonskih motilcih, rakotvornih snoveh, drogah, nanovarnosti, strupenih kovinah itd. Več informacij je dostopnih na http://www.mddsz.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/8503/

Poleg zgornjih dejavnosti je leta 2018 na ZRSŠ delovala tudi koordinacijska skupina svetovalk (9 članic) s področja zdravstvene vzgoje (ZV), katerih namen je priprava načrta delovanja na področju ZV (vključevanje oziroma krepitev vsebin zdravja otrok in mladostnikov v vzgoji in izobraževanju), medresorsko sodelovanje s pristojnimi institucijami in priprava popisa (»mappinga«) izbranih področij ZV. To bo izvedeno leta 2019.

V Katalogu programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja za zaposlene v vzgoji in izobraževanju za šolsko leto 2018–19 (KATIS) med objavljenimi programi profesionalnega usposabljanja sicer ni programov na temo prepovedanih drog, so pa objavljeni programi, ki obravnavajo zasvojenost s tehničnimi sredstvi oziroma digitalno zasvojenost, in sicer: Virtualni svet, kritično mišljenje in celostna pedagogika; Preprečevanje zasvojenosti s poudarkom na zlorabi tehničnih sredstev (internet, pametni telefon); Ali pri nas govorimo o spolnosti?; ter Le z drugimi smo. Zadnji je financiran z evropskimi sredstvi, izvajajo pa ga ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ter Pedagoški inštitut.

Od leta 2018 poteka triletni poskus razširjenega programa osnovne šole na 120 zavodih (izvaja ZRSŠ), katerega temeljni namen je omogočiti zdrav in celosten osebni razvoj vseh učencev. Področja razširjenega programa, ki se dotikajo zdravja in preventive, so gibanje in zdravje za dobro psihično in fizično počutje, hrana in prehranjevanje ter zdravje in varnost. V sklopu teh vsebin se bodo učenci učili o preventivnem delovanju ter škodljivih posledicah različnih odvisnosti za posameznika in družbo. Program se sprotno evalvira, končna evalvacija pa bo podana leta 2021.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: PREVENTIVA V DELOVNEM OKOLJU

V delovnih okoljih je uporaba drog nezaželena, zato so zdravniki specialisti medicine dela še posebej pozorni na morebitno rabo drog pri delavcih, ki vstopajo v delovni proces. Uporabnike drog napotijo v CPZOPD. Zdravniki in varnostni inženirji se na tem področju dodatno izobražujejo. Izdajajo se posebni priročniki na temo uporabe drog na delovnem mestu. V izobraževanja zdravnikov specialistov medicine dela in varnostnih inženirjev se redno vnašajo tudi vsebine s tega področja. Problematika uporabe drog na delovnem mestu pa je bila obravnavana tudi na različnih strokovnih srečanjih.

Cilj: Spodbuditi podjetja za sprejem celovite politike pomoči in preprečevanja uporabe alkohola in drog na delovnem mestu

V obdobju izvajanja akcijskega načrta so dejavnosti na področju preprečevanja rabe drog na delovnem mestu potekale zlasti na treh nalogah.

1. Izobraževanje za svetovalce za promocijo zdravja pri delu v okviru programa Čili za delo – modul Preprečevanje uporabe psihoaktivnih snovi

V obdobju 2017–2018 je bilo splošno izobraževanje za predstavnike različnih delovnih organizacij izvedeno dvakrat (od 14. 9. do 13. 10. 2017 ter od 13. 9. do 12. 10. 2018), dodatno pa so izvedli še prilagojeno izobraževanje v celoti za podjetje Hella Saturnus (od 24. 9. do 12. 11. 2018).

Izobraževanje je namenjeno udeležencem, ki v svojih podjetjih koordinirajo dejavnosti promocije zdravja oziroma tistim, ki te storitve ponujajo drugim podjetjem, predvsem v povezavi z drugimi storitvami s področja varnosti in zdravja pri delu. Navadno med udeleženci prevladujejo kadrovski delavci in strokovni delavci za varnost pri delu, izobraževanje pa je tudi del obveznega programa specializacije iz medicine dela, prometa in športa.

Seminarski del izobraževanja traja 11 dni, od tega je en dan namenjen modulu Preprečevanje uporabe psihoaktivnih snovi. Za uspešen zaključek izobraževanja morajo kandidati opraviti pisni izpit in projektno nalogo, v kateri pripravijo načrt promocije zdravja pri delu za konkretno podjetje. V skladu s priporočili načrt za področje PAS obsega operativne cilje, ukrepe (oblikovanje podpornega okolja in izobraževanje), metode dela, napotke, kako ukrepati, kadar gre za sum na uporabo PAS pri zaposlenem, oziroma kako ukrepati, kadar je zaradi PAS neposredno ogroženo zdravje posameznika, sodelovanje s timom izvajalca MDPŠ in s strokovnim delavcem za VZD, časovnice z ukrepi za tri različna področja (tobak, alkohol, prepovedane PAS) in spremljanje ter evalvacijo.

Izobraževanje je podprto s temeljnim gradivom – učbenikom za promocijo zdravja pri delu Čili za delo, ki vključuje tudi poglavje o preprečevanju uporabe psihoaktivnih snovi.

V podjetju Hella Saturnus se je izobraževanja udeležilo skoraj 20 internih promotorjev zdravja, ki se bodo organizirali v skupine za zdravje, specializirane za posamezna področja v zvezi z zdravjem pri delu, med drugim tudi za preprečevanje uporabe psihoaktivnih snovi, predvsem kajenja kot enega od glavnih problemov.

2. Sodelovanje na strokovnem srečanju Toksikologija 2018: konoplja

Sodelavci KIMDPŠ so s strokovnimi prispevki sodelovali na strokovnem srečanju Toksikologija 2018: konoplja, ki sta ga 13. 4. 2018 organizirala Sekcija za klinično toksikologijo SZD ter Center za klinično toksikologijo in farmakologijo Interne klinike UKCL. Zaradi velikega zanimanja je bilo srečanje ponovljeno 18. 5. 2018. Poleg zdravnikov drugih strok se je srečanja udeležilo veliko specialistov in specializantov medicine dela, prometa in športa ter predstavnikov različnih podjetij. Prispevki KIMDPŠ so bili:

3. Glasnik KIMDPŠ – strokovno-informativna publikacija KIMDPŠ

V Glasniku KIMDPŠ je bil leta 2018 objavljen prispevek Analiza učinkov legalizacije marihuane v Koloradu: Povzetek petega letnega poročila. Publikacijo poleg zaposlenih na KIMDPŠ prejmejo vsi specialisti medicine dela, prometa in športa ter svetovalci za promocijo zdravja pri delu.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: ZDRAVLJENJE

Zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog spada med ključne naloge Resolucije o nacionalnem programu na področju prepovedanih drog. Sloni na dobro organizirani mreži Centrov za preprečevanje in zdravljenje odvisnih od prepovedanih drog (CPZOPD), ki letno obravnavajo več kot 3500 oseb, odvisnih od različnih PAS. Koordinacija centrov za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog (v nadaljevanju Koordinacija centrov) se redno sestaja in oblikuje doktrino zdravljenja odvisnosti v Sloveniji. Pomembna sta mednarodno sodelovanje strokovnjakov iz te mreže in njihovo objavljane člankov v tujih strokovnih revijah. Koordinacija centrov enkrat letno organizira konferenco na področju odvisnosti, ki je mesto srečanja strokovnjakov z različnih področij ter iz različnih držav in mest, kjer so predstavljeni najsodobnejši pristopi na področju zdravljenja odvisnosti. Z namenom svetovanja pri delu z odvisnimi in spremljanja razvoja centrov je bil izveden nadzor nad delom centrov za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog.

Cilj: Povečanje dostopnosti CPZOPD na območjih, kjer niso prisotni (Koroška, Bela krajina, Ptuj, Posavje ...), in zagotavljanje optimalnega števila bolnikov v posameznem centru

V sodelovanju z Ministrstvom za zdravje je bil vzpostavljen projekt mobilnih enot, za katerega je bil nujni pogoj vzpostavitev novih CPZOPD na Ptuj in CPZOPD Slovenj Gradec. Z evropskimi sredstvi sta bila nabavljena in predelana v obliko mobilne ambulante dva kombija, ki ju upravljata omenjena nova centra z na novo zaposlenimi zdravstveniki.

V okviru programa mobilnih enot je bil vzpostavljen tudi (mobilni) program obravnave v skupnosti oseb, ki jemljejo droge v okviru CZOPD UPK Ljubljana, z zaposlitvijo delovnega terapevta.

Glede optimalnega števila bolnikov v posameznem CPZOPD smo s sodelovanjem ZZS posodobili kadrovske normative za delo v CPZOPD, vezane tudi na drugačen sistem storitev in njihovega vrednotenja. Po več kot dveletni pripravi se je projekt pilotsko začel izvajati julija 2018 in bomo z njim nadaljevali glede predpisovanja in beleženja uporabe zdravil v letu 2019. Na podlagi rezultatov pilotskih raziskav bomo prilagodili kadrovske normative in smernice – v letih 2019 in 2020.

Cilj: Diverzifikacija/razširitev programov zdravljenja (preventivni programi, konoplja, nove psihoaktivne snovi, stimulant, nekemične odvisnosti)

V obdobju izvajanja akcijskega načrta se je nadaljeval projekt – **Program zdravljenja ter zdravstvene in psihosocialne rehabilitacije oseb, odvisnih od nedovoljenih drog s komorbidnostjo v okviru CZOPD UPK Ljubljana** – gradnja objekta in vzpostavitev programa na lokaciji Razori. Program je bil odobren na Zdravstvenem svetu 21. 9. 2009, na podlagi katerega je potem UPK Ljubljana spet pridobila posestvo Razore nazaj v svoje upravljanje. V vseh teh letih od pridobitve posestva se je pridobivala ustrezna dokumentacija za začetek obnove projekta za ta program. Leta 2017 se je začela intenzivna obnova projekta, ki naj bi bila sicer končana v prvem polletju leta 2018, vendar je bil zaradi nepredvidenih del prevzem projekta izveden konec oktobra 2018. Zaradi nepričakovanih težav s preskrbo pitne vode objekta še ni možno koristiti. V vsem tem obdobju gradnje projekta je osebje CZOPD intenzivno sodelovalo pri načrtovanju in spremljalo obnovo objekta, saj je bilo treba v tem času izvesti številna svetovanja v skladu z ureditvijo objekta, da bo primeren za program zdravljenja, ter zdravstvene in psihosocialne rehabilitacije oseb, odvisnih od nedovoljenih drog in s komorbidnostjo.

Glede uporabe naloxona v pršilu so bila v okviru slovenskih konferenc, srečanj koordinacije CPZOPD in SEEAnet konferenc izvedena izobraževanja. Po dostopnih informacijah je distributer za zdravilo začel proces registracije, vendar ni bil dorečen način predpisovanja zdravila in financiranja. Zdravila na trgu še ni.

CPZOPD UPK Ljubljana je februarja in aprila 2017 ter februarja in aprila 2018 organiziral Osnovno izobraževanje za delo z osebami, ki jemljejo droge, ki se ga je udeležilo 144 oseb (61 oseb leta 2017 in 83 oseb leta 2018). Leta 2017 in 2018 sta bili v Cankarjevem domu izvedeni tudi 5. in 6. slovenska konferenca o odvisnosti v organizaciji SEEAnet.

Cilj: Vključitev zdravstvenih programov obravnave oseb, ki uporabljajo droge v zavodih za prestajanje kazni zapora, v Mrežo CPZOPD

Za obravnavo v zaporih za zdaj še ni bil vzpostavljen CPZOPD Trebnje, so pa predstavniki ZD Trebnje, ki delajo v ZPKZ Dob, redno vabljeni na srečanje Koordinacije, kamor tudi prihajajo in posredujejo podatke. Zaposleni v ZPKZ so vabljeni tudi na osnovna izobraževanja ter so udeleženci konferenc, na katerih obravnavamo teme o obravnavi oseb, ki uporabljajo droge v zaporih.

Cilj: Nadzor s svetovanjem nad delom centrov za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti

Poročilo o opravljenem nadzoru s priporočilom je bilo vključeno v nov akcijski načrt na področju prepovedanih drog za leti 2019 in 2020. Eden od večjih izzivov ostaja pomanjkanje strokovnega kadra. Populacija uporabnikov drog se stara in zahteva veliko več pomoči kot v preteklosti, saj so praviloma brezposelni in tudi brezdomni. Poseben izziv centrov je pojav NPS-jev, ki zahtevajo drugačne pristope pri zdravljenju odvisnosti in zaposlovanje strokovnjakov, ki jih v centrih trenutno ni. Zaposleni v centrih doživljajo verbalno in včasih tudi fizično nasilje s strani uporabnikov programa in s strani njihovih svojcev.

Cilj: Izboljšanje javne podobe zdravljenja odvisnosti

S pomočjo konferenc in nastopov v medijih se stalno poskuša izboljševati informiranost javnosti o obravnavi oseb, ki uporabljajo droge.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: SOCIALNA OBRAVNAVA

Cilj: Zagotavljanje celostne obravnave za različne ciljne populacije (mladostniki, družine, starejši uporabniki, osebe po prestani kazni zapora, osebe s pridruženimi težavami v duševnem zdravju) v okviru storitev in programov na področju socialnega varstva

V okviru MDDSZ so zagotavljali različne oblike obravnave za uporabnike prepovedanih drog in NPS. Mrežo programov so zagotavljali s sofinanciranjem socialnovarstvenih programov socialne rehabilitacije zasvojenih, ki vključujejo preprečevanje tveganj in težav v zvezi z rabo drog in drugimi zasvojenostmi ter zmanjšanje socialne škode, ki jo povzroča raba drog, ter zmanjšanje števila zasvojenih. Programi potekajo v dnevni centrih, terapevtskih skupnostih, komunah, pisarnah za svetovanje in informiranje ali na terenu. Pri razvoju mreže storitev in programov smo sledili in upoštevali podatke, ki smo jih spremljali s pomočjo delnih in končnih poročil ter na podlagi evalvacij (podrobneje o evalvaciji v poglavju Izobraževanje, raziskovanje, vrednotenje, pod ciljem Ustrezno in kontinuirano izobraževanje za strokovnjake, ki delajo na področju drog).

V letih 2017 in 2018 je ministrstvo v okviru ciljev razširilo mrežo socialnovarstvenih programov in tako zagotovilo celostno obravnavo za različne ciljne populacije (mladostniki, družine, starejši uporabniki, osebe po prestani kazni zapora, osebe s pridruženimi težavami v duševnem zdravju). V okviru delujoče mreže so se zagotavljale različne oblike strokovne pomoči, ki se je izvajala v okviru psihosocialnega svetovanja, informiranja in terenskega dela. Vsi programi so bili sprotno evalvirani, javni programi so bili vključeni tudi v zunanjo evalvacijo, ki jo izvaja Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo. Prav tako je bilo zagotovljeno redno izvajanje strokovne pomoči v okviru redne dejavnosti CSD-jev po celotni Sloveniji. V zadnjih dveh letih smo tako povečali število programov socialnega vključevanja. Z vzpostavitvijo aktivacijskih programov (dolgi programi, kratki programi) smo povečali število vključenih uporabnikov v aktivacijske programe. Vzpostavili smo tudi štiri svetovalno-terapevtske centre za mladostnike.

Cilj: Krepitev skupnostnega pristopa in zagotavljanje že obstoječe mreže nizkopražnih programov na področju socialnega varstva in njihova širitev glede na potrebe

Leta 2017 in leta 2018 so v okviru MDDSZ še naprej zagotavljali mreže nizkopražnih programov, ki so bili vzpostavljeni že v prejšnjih letih pod okriljem desetih različnih NVO: Društvo SVIT Koper, Društvo Stigma, Društvo Pot, Društvo Zdrava pot, Društvo Šent, Društvo Pomoč, Zavod Socio, Združenje DrogArt, Društvo Kralji ulice, Društvo Ars Vitae. NVO so sodelovale pri večini ciljev, povezanih z dejavnostmi zmanjševanja škode v okviru socialnovarstvenih programov ter eksperimentalnih in razvojnih programov socialnega varstva, namenjenih starejšim in mlajšim uporabnikom. Pokritje mreže se zagotavlja z mobilnimi in stacionarnimi enotami, kot so dnevni centri, informacijske pisarne, svetovalnice, terensko delo, nočna zavetišča in varna hiša za ženske uporabnice drog.

Vse NVO so skrbale za redno izobraževanje zaposlenih in prispevale k razvoju področja zmanjševanja škode z aktivnim vključevanjem v Zvezo NVO na področju drog in zasvojenosti.

V okviru programov zmanjševanja škode se vzpostavljajo zametki programov socialne aktivacije (v okviru projekta mobilne enote), so se pa ti programi začeli izvajati v povezavi z visokopražnimi programi, in sicer s Centrom za reintegracijo v Trziču in terapevtskim programom v Bohinjski Bistrici.

Združenje DrogArt je v okviru mreže nizkopražnih programov izvajalo program zmanjševanja škode, namenjen uporabnikom klubskih drog. Programske dejavnosti so obsegale vrstniško terensko delo v nočnem življenju (intervencije, prilagojene različnim ciljnim skupinam), terensko delo v dnevnem času z visoko ranljivimi skupinami mladih uporabnikov drog, sprejem vzorcev za testiranje in koordinacijo drugih sprejemnih točk v okviru Sistema EWS, osebno, spletno in telefonsko informiranja v okviru pisarne za informiranje in svetovanje, v okviru DrogArt centra za svetovanje in psihoterapijo pa so izvajali osebno, telefonsko in spletno svetovanje za uporabnike drog in njihove svojce, psihoterapijo za uporabnike drog ter predavanja za starše in strokovne delavce.

Programi socialne rehabilitacije so v letih 2017 in 2018 aktivno vključevali uporabnike prepovedanih drog, alkohola in drugih psihoaktivnih snovi ali substitucijskih terapij v svetovanje (na primer Društvo UP v program Svetovalnica v Ljubljani in Trbovljah) z namenom reševanja relevantnih življenjskih težav in jih namestile v abstinenčne stanovanjske programe.

Programi zmanjševanja škode na področju drog so v tem obdobju kontinuirano izvajali programe dela z uporabniki prepovedanih drog in njihovim svojci (Društvo Svit Koper, Društvo POT Ilirska Bistrica, Društvo STIGMA Ljubljana, Združenje ŠENT, JZ SOCIO in drugi) ter brezdomnimi osebami (Društvo Kralji ulice in drugi), v sklopu katerega sta dva segmenta dejavnosti v dnevnem centru in terensko delo, prek katerih ves čas poteka sodelovanje tudi z lokalno in širšo skupnostjo (ali zaradi individualnih dejavnosti glede posameznega uporabnika ali prek skupnih akcij s še drugimi akterji).

Cilj: Vzpostavitev inovativnih programov na področju socialnega varstva, vključno s programi zgodnjega odkrivanja uporabe drog in zgodnjih intervencij, vključno z nadgradnjo mobilne mreže nizkopražnih in svetovalnih programov

V sodelovanju z Ministrstvom za zdravje je bila nadgrajena mreža inovativnih programov na področju socialnega varstva, vključno s programi zgodnjega odkrivanja uporabe drog in zgodnjih intervencij, vključno z nadgradnjo mobilne mreže nizkopražnih in svetovalnih programov. Z nabavo nove mobilne enote in zaposlitvijo diplomiranega zdravstvenika se je okrepila mreža za socialno reintegracijo nekdanjih uporabnikov prepovedanih drog.

V sodelovanju z lokalnimi skupnostmi (občinami) smo razširili mrežo nočnih in dnevnih zavetišč za uporabnike drog z ulice ter zagotovili kontinuirano varno namestitev za uporabnice drog. Do konca leta 2018 nam ni uspelo vzpostaviti posebnega programa za starejše, se pa starejši uporabniki vključujejo v druge delujoče programe.

Cilj: Zagotavljanje in razvoj različnih oblik namestitvene podpore za uporabnike drog (stanovanjske skupine, varne hiše za ženske in razvoj programov socialne aktivacije)

V okviru mreže nizkopražnih programov se je nadaljevala zagotovitev delovanja dnevnih centrov s terenskim delom (Ljubljana, Kranj, Koper, Celje, Slovenj Gradec, Velenje, Maribor, Murska Sobota, Novo mesto, Črnomelj, Ilirska Bistrica, Pivka, Sežana, Koper, Nova Gorica).

V tem obdobju so programi zmanjševanja škode na sestankih, ki jih organizira NIJZ OE Koper (v okviru izpolnjevanja cilja: Koordinacija programov zmanjševanja škode), omenjali potrebe problematičnih uživalcev drog, ki so brezdomni ali »prikrito« brezdomni, po stanovanjskih skupinah in drugih prilagojenih oblikah bivanja za ciljno skupino uporabnikov. Potrebe po vzpostavitvi stanovanjskih skupin za uporabnike prepovedanih drog so velike tako na območju Ljubljane kot drugod po Sloveniji.

Brezdomni uporabniki prepovedanih drog potrebujejo več podpore in več interdisciplinarne obravnave kot druge ciljne skupine brezdomnih, česar s trenutnimi finančnimi in kadrovskimi viri ni mogoče zagotavljati.

V letih 2017 in 2018 je le Društvo Kralji ulice v okviru programa Individualizirana in celovita nastanitvena podpora za brezdomne ponujalo eno stanovanje zasvojenim s prepovedanimi drogami. Društvo SVIT Koper je primanjkljaj omenjenih programov na Obali reševalo v okviru sodelovanja z RK OZ Koper (zavetišče), kjer so namestili nekaj problematičnih uporabnikov drog. Ves čas izvajanja AN pa so posameznim uporabnikom ponujali pomoč in podporo pri iskanju podnajemniških stanovanj. Poleg tega so podpirali uporabnike, ki so (žal manj, kot bi želeli) vključeni v program socialne aktivacije.

Uporabnikom prilagojeni socialnovarstveni programi se bodo nadalje razvijali glede na potrebe in možnosti v naslednjem akcijskem načrtu na področju prepovedanih drog.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: ZMANJŠEVANJE ŠKODE

Zmanjševanje škode (v nadaljevanju ZŠ) kot eden od temeljnih pristopov obvladovanja problematike drog ima v slovenskem prostoru pomembno vlogo. Na podlagi tega pristopa se zagotavlja sterilni pribor za injiciranje vsem uporabnikom drog, ki ga potrebujejo, kar zagotavlja izredno nizko prevalenco HIV infekcij med uporabniki drog v Sloveniji. Vzpostavljena je mreža programov, ki izvaja storitve svetovanja in izmenjave pribora za injiciranje. Materiali se nabavljajo centralno, kar zagotavlja racionalno porabo dodeljenih sredstev. Ti programi imajo pomembno vlogo pri zbiranju vzorcev PAS v mreži EWS.

Cilj: Koordinacija programov zmanjševanja škode (ZŠ)

Leta 2017 in leta 2018 so v okviru NIJZ OE Koper nadaljevali koordiniranje mreže programov zmanjševanja škode na področju drog. Mrežo sestavlja enajst programov, ki so razpršeni po celotnem območju Slovenije. V tem obdobju so programi izvajali terensko delo v več kot 70 krajih, na več kot 80 lokacijah po Sloveniji. V osmih programih so vzpostavljeni dnevni centri, ki ponekod delujejo na več lokacijah, šest programov je izvajalo terensko delo, od tega jih je bilo pet opremljenih z mobilno enoto, en program pa je izvajal klasično terensko delo na dveh lokacijah. NVO so sodelovale pri večini ciljev, povezanih z dejavnostmi zmanjševanja škode. Skoraj vsi programi so namenjeni visoko tveganim uporabnikom prepovedanih drog, eden osebam, ki droge uporabljajo v nočnem življenju. V okviru mreže omenjenih programov delujeta tudi zavetišče za brezdomne uporabnike drog in varna hiša za uporabnice prepovedanih drog. Programi so usmerjeni v zmanjševanje družbene, socialne in zdravstvene škode, ki nastaja zaradi uporabe prepovedanih drog.

Dejavnosti, ki so usmerjene v zmanjševanje zdravstvenih tveganj, vključujejo zamenjavo igel in distribucijo drugih pripomočkov za manj tvegano injiciranje (askorbinska kislina, alkoholne krpice, zbiralniki za rabljene igle) ter pribora za manj tvegano uporabo drog (npr. lističi za njuhanje), informiranje uporabnikov o manj tvegani uporabi in ukrepanju ob zdravstvenih zapletih ter predoziranih (svetovanje in distribucija informativnih zloženek, zbiranje infektivnih odpadkov ter preprečevanje vidne uporabe drog v skupnosti z motiviranjem uporabnikov pri oddaji uporabljenih igel v program, spletno informiranje, vrstniško informiranje) ter sprejem vzorcev za testiranje PAS. Dejavnosti se izvajajo tudi na terenu, kar zagotavlja tako večjo geografsko pokritost kot tudi boljši in lažji stik, predvsem z bolj skritimi skupinami uporabnikov.

V letih 2017 in 2018 je NIJZ OE Koper izvajal redne delovne sestanke s strokovnimi vodji programov ZŠ (po tri sestanke na leto) in kontinuirano zbiral epidemiološke podatke o uporabnikih programov ZŠ z izvedbo letnega anketiranja. NIJZ OE Koper se je aktivno odzival na pojav uporabe drog na javnih mestih s sodelovanjem na posvetih, okroglih mizah in ozaveščanjem splošne javnosti (glej cilj Vzpostavitev pilotnega programa stacionarne ali mobilne varne sobe za uporabnike prepovedanih drog).

V okviru sodelovanja z NVO je NIJZ OE Koper leta 2017 sodeloval pri vzpostavitvi preventivnega programa Društva SVIT Koper – NewPrevent, ki je usmerjen v informiranje in zmanjševanje tveganih vedenj mladostnikov in mlajših odraslih v lokalni skupnosti. Z omenjenim programom se je dosegala ciljna skupina mlajših uporabnikov. Poizvedbe na terenu kažejo, da bi bilo treba tudi v drugih krajih v Sloveniji razviti programe, ki dosegajo mlajšo populacijo uporabnikov drog, in to usmeriti v ukrepe za zmanjševanje uporabe legalnih drog, konoplje in drugih novih psihoaktivnih snovi.

Z redno koordinacijo mreže in zagovorništvom programov zmanjševanja škode je NIJZ OE Koper podpiral razvoj kakovostnejšega terenskega dela z visoko tveganimi uporabniki drog in hkrati preverjal potrebe po novih programih pomoči.

V letih 2017 in 2018 je NIJZ OE Koper še naprej raziskoval potrebe po programih pomoči za uporabnike prepovedanih drog v lokalnih skupnostih z izvajanjem fokusnih skupin med strokovnimi delavci in uporabniki drog v programih zmanjševanja škode, in sicer v Novi Gorici, Ilirski Bistrici in Celju.

Zveza NVO na področju drog in zasvojenosti je aktivno sodelovala v dejavnostih koordinacije programov ZŠ (udeležba na sestankih programov ZŠ, mreženje).

Cilj: Zagotavljanje materiala za injiciranje drog

Program zamenjave sterilnega pribora za injiciranje je osnovno izhodišče za vse druge pristope v okviru zmanjševanja škode, ki so namenjeni injicirajočim uporabnikom drog, saj je olajšan dostop do sterilnega pribora pomemben zaradi preventivnih razlogov preprečevanja okužb z nalezljivimi boleznimi in zaradi boljšega dostopa do skrite populacije uporabnikov drog. Programi zamenjave sterilnega pribora potekajo v dnevnih centrih in na terenu, ki ga delavci izvajajo na lokacijah, na katerih se zadržujejo uporabniki. Poleg zamenjave brizg in igel ter distribucije drugih pripomočkov za injiciranje (alkoholne krpice, žličke za pripravo droge, askorbinska kislina, žepni kontejnerji za odpadne igle ...) terenski delavci in delavci v dnevnih centrih razdeljujejo tudi informativna gradiva o nalezljivih boleznih in manj tveganem injiciranju. Te dejavnosti pomembno vplivajo na majhno razširjenost okužbe s HIV med uporabniki prepovedanih drog. Hkrati pa programi svetujejo o nevarnostih okužbe s hepatitisom C ter napotujejo uporabnike na testiranje za hepatitis C in jih motivirajo za zdravljenje hepatitisa C. Programi tudi aktivno sodelujejo v sodelovanju z Infekcijsko kliniko v programu evidentiranja okuženih s hepatitisom C.

V okviru omenjenega NIJZ OE Koper skrbi za zagotavljanje materiala, njegovo ustrezno zbiranje v ustrezni embalaži ter za odvoz in strokovno uničenje uporabljenega oziroma infektivnega materiala. Leta 2017 in 2018 je NIJZ OE Koper pripravil razpisno dokumentacijo za izvedbo javnega naročila za materiale za varno injiciranje ter uspešno izvedel javno naročilo. NIJZ OE Koper je skrbel za sprotno nabavo materiala za injiciranje drog in dostavo tega materiala društvom, ki izvajajo program zamenjave sterilnega materiala, ter vodil zaloge omenjenega materiala. Izvajali sta se tudi sprotne nabave plastičnih posod za enkratno uporabo z zapiranjem za infekcijske odpadke, ki se zbirajo v programih, ter koordinacija odvoza infektivnega materiala.

V tem obdobju se je kontinuirano spremljalo trende na področju injiciranja prepovedanih drog z zbiranjem evidenc o izdanem in vrnjenem materialu za injiciranje ter podatkov o porabi materialov in številu kontaktov v programih zmanjševanja škode na področju drog ter podatkov o trendih uporabe drog med uporabniki, ki uporabljajo storitev zamenjave sterilnega pribora. Zamenjava sterilnega pribora poteka le v treh lekarnah v Sloveniji, na območju južnoprimorske statistične regije. Poizvedba o potrebah po vzpostavitvi zamenjave igel v lekarnah in v obliki iglomatov je pokazala, da v skupnostih programi v okviru obstoječe mreže v celoti pokrivajo te potrebe.

V okviru projekta mobilne enote, ki ga vodi MZ in je sofinanciran iz evropskih kohezijskih sredstev, so leta 2017 kupili nove mobilne enote, od tega je pet mobilnih enot namenjenih programom

zmanjševanja škode za delo na terenu z uporabniki drog, njihovimi svojci in širšimi skupnostmi, dve mobilni enoti sta namenjeni substitucijskemu zdravljenju, ena pa testiranju NPS na terenu. Z zaposlitvijo novega profila (diplomiranih zdravstvenikov) v programih zmanjševanja škode in nabavo novih mobilnih enot se je dodatno okrepila mreža programov zmanjševanja škode, ki izvajajo storitev zamenjave sterilnega pribora na terenu.

Z omenjenimi dejavnostmi in okrepitvijo mreže programov, ki izvajajo mobilno zamenjavo sterilnega pribora za injiciranje in umestitev zdravstvenega kadra v programe, so se v polni meri dosegli pričakovani rezultati, ki izhajajo iz akcijskega načrta (dobra pokritost s programi zamenjave sterilnega pribora v okviru dnevnih centrov, terenskega dela in mobilnih enot ter drugih oblik sekundarne zamenjave; uspešnost pri preprečevanju okužb s HIV in hepatitisoma B in C ter smrtnih primerov zaradi prevelikih odmerkov; sprotno odzivanje na potrebe v lokalnih skupnostih in potrebe programov, npr. na pojav vidnega uživanja drog v skupnosti, povečano uporabo prepovedanih drog med migranti in na uporabo prepovedanih drog med posebej ranljivimi skupinami, kot so mladi, brezdomeci, prostitutke/prostitutiti, ženske ...).

Cilj: Vzpostavitev pilotnega programa stacionarne ali mobilne varne sobe za uporabnike prepovedanih drog

V zadnjih letih se v nekaterih delih Slovenije pojavljajo odprte scene – uporaba drog na javnih mestih postaja vidna in moteča za lokalno skupnost. NIJZ OE Koper je v sodelovanju s programi ZŠ leta 2012 pripravil strokovne podlage za vzpostavitev varne sobe. Trenutno pa na območju mestnih občin Koper in Ljubljana potekajo diskusije o učinkovitejšem reševanju problematike uporabe drog na javnih mestih.

V letih 2017 in 2018 je NIJZ OE Koper aktivno sodeloval pri poskusih vzpostavitve varnih sob za injiciranje na območju Ljubljane in Kopra z aktivnim sodelovanjem z Zvezo NVO na področju drog in zasvojenosti pri organizaciji posvetov Izzivi odprte scene. Sprotno smo ozaveščali strokovno in splošno javnost o učinkovitih ukrepih zmanjševanja škode na področju prepovedanih drog, ki vplivajo na zmanjšanje zdravstvenih, socialnih in družbenih posledic intravenozne uporabe prepovedanih drog. Mestna občina Ljubljana je oblikovala delovno skupino za pripravo strateškega načrta za soočenje s problematiko drog v mestu Ljubljana. V delovni skupini sodelujejo predstavniki relevantnih organizacij in služb s tega področja.

V podporo reševanju omenjenih izzivov, ki jih predstavlja »odprta scena«, so bili organizirani strokovni posveti z naslovom Izzivi odprte scene: problematika uporabe drog v javnih prostorih in na javnih površinah, na katerih je bila predstavljena problematika uporabe drog na javnih površinah v Ljubljani in na Obali. Leta 2017 je NIJZ Koper podpiral Društvo SVIT Koper pri pripravi projektne dokumentacije za vzpostavitev varne sobe za injiciranje v Kopru, a lokalna skupnost še ni bila pripravljena takega projekta podpreti. Z namenom, da bi odločevalce v lokalni skupnosti senzibilizirali za omenjen program, se je vzpostavila skupina lokalnih akterjev na področju ranljivih družbenih skupin, v okviru katere se razvija skupnostni pristop na omenjenem področju. V letu 2018 je NIJZ OE Koper podpiral mreženje lokalnih programov pomoči in drugih akterjev na tem področju.

28. 11. 2018 je NIJZ OE Koper v soorganizaciji z Društvom SVIT Koper in RKS OZ Koper izpeljal posvet z naslovom Živeti ali preživeti, na katerem smo spregovorili o potrebah ranljivih skupin v lokalni skupnosti in izzivih, s katerimi se spoprijemajo programi pomoči pri vključevanju omenjenih skupin v družbo.

NVO so v letih 2017 in 2018 na področju zmanjševanja škode nadaljevale senzibilizacijo lokalnih skupnosti glede možnosti vzpostavljanja varnih sob za uporabo prepovedanih drog. Leta 2018 je Društvo Stigma posnelo in predstavilo informativni videofilm o učinkovitosti varnih sob na pojav vidne uporabe drog v Amsterdamu (<https://drustvo-stigma.si/varna-soba/>). Predstavniki Društva Stigma Ljubljana je v okviru študijskega obiska Projekta EFUS – Solidify obiskal sorodne programe, ki jih izvajajo v Haagu na Nizozemskem, in sicer: Woodstock in Domus, ki deluje na podlagi politike Housing first, in Koffeeshop Cremers.

Društvo SVIT Koper je leta 2017 pripravilo projekt za vzpostavitev varne sobe za uporabo drog, s katerim so se želeli prijaviti na razpis MZ v letu 2017, a niso pridobili soglasja Mestne občine Koper.

Zveza NVO je soorganizirala gibanje Izzivi odprte scene. Gibanje se je začelo na skupno pobudo Zveze NVO, Pedagoške fakultete in Fakultete za socialno delo kot odgovor na vidno razširjenost uporabe prepovedanih drog v skupnosti. Namen posvetov je bil celostna obravnava problematike uporabe drog na odprtih javnih prostorih, posvete pa so organizirale članice Zveze NVO in drugih akterjev v Ljubljani, Kopru in Novi Gorici. Zveza NVO je pripravila Povzetek opažanj terenskega dela – struktura in potrebe uporabnikov in ga avgusta 2018 posredovala Ministrstvu za zdravje, Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Mestni občini Ljubljana in drugim udeležencem posvetov. V okviru gibanja je Zveza NVO sodelovala tudi pri organizaciji konference Zdravstveno in socialno varstvo z roko v roki pri obvladovanju izzivov odprte scene, ki je potekala 18. 12. 2018 na Fakulteti za socialno delo v Ljubljani.

Vzpostavitev pilotnega projekta varne sobe za uporabnike prepovedanih drog ostaja eden od ciljev novega akcijskega načrta.

Cilj: Vzpostavitev sistema za testiranje omejene količine vzorcev drog, v katerem bi uporabniki lahko anonimno posredovali vzorce za brezplačno ali plačljivo testiranje drog

Mreža informativnih točk deluje v šestih različnih regijah, kamor lahko uporabniki prinesejo vzorce za testiranje (ob prevzemu poteka tudi kratek posvetovalni pogovor in informiranje o zmanjševanju tveganj). Zbrane vzorce NPS brezplačno analizira Nacionalni laboratorij za zdravje, okolje in hrano, informacijo o rezultatu analize pa dobijo uporabniki in koordinatorji sistema EWS. Omenjeni laboratorij je del mreže mobilnih enot in član EWS.

Leta 2018 se je storitev testiranja Združenja DrogArt nadgradila s pomočjo projekta Razvoj in nadgradnja integrirane storitve testiranja prepovedanih drog in novih psihoaktivnih snovi v različnih lokalnih okoljih, znotraj operacije Razvoj in nadgradnja mreže mobilnih enot za izvajanje preventivnih programov in programov zmanjševanja škode na področju prepovedanih drog – sklop 3, ki so jo financirali Evropski strukturni in investicijski skladi. V okviru projekta je bil nadgrajen veljavni sistem testiranja tako, da je čas čakanja na rezultat analize krajši (praviloma en teden), poleg tega pa so na voljo tudi kvantitativni rezultati. Testiranje je za uporabnike brezplačno, zaradi nadgradnje testiranja je opazno precejšnje povečanje sprejetih vzorcev za testiranje (vse skupaj je bilo leta 2018 analiziranih 392 vzorcev, analize so bile v začetku leta opravljene še v Nacionalnem forenzičnem laboratoriju, od februarja dalje pa v Nacionalnem laboratoriju za zdravje, okolje in hrano). V načrtu je bila tudi vzpostavitev testiranja na terenu v nočnem življenju, vendar pa leta 2018 aparat za izvajanje analiz na terenu še ni bil na voljo, zato je začetek izvedbe predviden leta 2019.

NVO so v tem obdobju aktivno sodelovali v regijskih skupinah EWS kot infotočke za sprejem vzorcev – testiranje PAS (Dnevni center za uporabnike prepovedanih drog Šent, Nova Gorica; Društvo SVIT Koper; JZ Socio, Celje; Društvo Zdrava pot, Maribor; Društvo Stigma, Ljubljana; Labirint – CSD Kranj; Ars Vitae, Ptuj).

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: ZMANJŠEVANJE PONUDBE PREPOVEDANIH DROG

Slovenijo glede na razpoložljive podatke označujejo kot državo uporabnico prepovedanih drog in tranzitno oziroma vmesno državo za tihotapstvo prepovedanih drog. Določene količine posameznih prepovedanih drog, kot so kokain, heroin in amfetamin, ostajajo tudi na našem ozemlju. Glede na statistične podatke o ilegalnem gojenju konoplje Slovenijo že opredeljujejo kot samooskrbno državo. Nesporno je, da je slovenska konoplja dostopna na trgu sosednjih držav, torej v Avstriji, Italiji in na Hrvaškem.

Cilj: Vzpostavljen koncept policijskega dela na podlagi kriminalističnega pridobivanja in vrednotenja informacij

V letih 2017 in 2018 je bilo za potrebe podpore pri odločanju in načrtovanju ukrepov policije na področju prepovedanih drog na nacionalni in regionalni ravni pripravljenih več analiz kriminalnih združb oziroma posameznikov, ki pomenijo večjo grožnjo varnosti ter zahtevajo prednostno in kompleksno obravnavo. Analize so bile pripravljene s ciljem pridobiti jasen vpogled v strukturo kriminalnih združb, vlogo članov ali organizacij v združbi, njihovega povezovanja in delovanja, sredstev, ki so jim na voljo, zmožnosti in drugih specifičnih značilnosti, ki so pomembni pri razporejanju policijskih virov in načrtovanju kriminalističnih dejavnosti, usmerjenih v prijetje storilca in preprečevanje nadaljnjih kaznivih dejanj. Na podlagi Ocene ogroženosti s strani organiziranega kriminala, ki omogoča natančen in širši pogled na aktualne in nastajajoče dolgoročne varnostne pojave na področju hudih in organiziranih oblik kriminalitete na državni in mednarodni ravni, je bila pripravljena analiza kriminalnega trga, ki se nanaša na problematiko prepovedanih drog v Sloveniji, katere namen je bil obravnavati te problematike kot celote z raziskavo razširjenosti, razporeditve, dinamike in razvoja tovrstne kriminalitete.

Cilj: Zajezitev pretoka prepovedanih drog na tako imenovani balkanski poti

Na območju Slovenije delujejo mednarodno organizirane kriminalne združbe, kjer se Slovenci kot člani in storilci kaznivih dejanj ukvarjajo predvsem z organizacijo, logistično podporo in izvrševanjem kriminalne dejavnosti pri oskrbi tako evropskega kot slovenskega ilegalnega trga s prepovedanimi drogami. Člani teh kriminalnih združb se povezujejo s kriminalnimi združbami iz drugih držav, tako držav Zahodnega Balkana kot držav članic EU. Mednarodno organizirane kriminalne združbe se popolnoma prilagajajo trendu povpraševanja in ponudbi prepovedanih drog.

V zadevnem obdobju je slovenska kriminalistična policija z varnostnimi organi z območja Balkana (predvsem Hrvaške, BiH, Srbije in Črne gore) izvajala več skupnih kriminalističnih preiskav zoper člane mednarodnih kriminalnih združb. Konkretno je bilo leta 2017 preiskovanih šest (6), leta 2018 pa sedem (7) mednarodnih kriminalnih združb, ki so delovale iz Slovenije in se povezovale z osebami, ki so delovale iz držav z območja Balkana. Tradicionalna balkanska pot za tihotapstvo prepovedanih drog je še vedno zelo aktivna in je dvosmerna. Menimo, da se je obseg tihotapstva še povečal. Heroin in konoplja se tihotapita v države Evropske unije, in sicer s Kosova, severovzhodnega dela Albanije in Makedonije. Sintetične prepovedane droge in največkrat tudi kokain pa se prevažajo v nasprotni smeri, predvsem zaznavamo, da amfetamin in ekstazi prihajata iz Nizozemske.

Skupna količina zaseženih prepovedanih drog pri posameznih drogah na letni ravni se spreminja in je odvisna od dejavnosti Policije in Fursa na zunanjih mejah države in v notranjosti. V zadevnem obdobju je bilo zaseženih precej več prepovedanih drog kot v obdobju prejšnjega akcijskega načrta.

Iz tabele v nadaljevanju so razvidne količine zaseženih posameznih vrst prepovedanih drog, zaseženih na območju Slovenije v letih 2017 in 2018.

Vrsta prepovedane droge		Zasežene droge	
		2017	2018
Amfetamin	GRAMI	2.825,1	5.756,6
	MILILITER	1.602,0	232,8
	TABLETE	288	58,0
Benzodiazepini	MILILITRI	288,5	72,3
	GRAMI	110,9	24,6
	TABLETE	13.804,5	17.734,5
Ekstazi	GRAMI	129,0	280,8
	TABLETE	1.681,0	511,5
Heroin	GRAMI	10.548,1	41.459,0
	MILILITRI	43,4	10,7
Kokain	GRAMI	12.155,3	14.223,4
	MILILITRI	-	9,8
Konoplja – rastlina	GRAMI	4.159,3	16,2
	KOSI	11.675	29.683,9
Konoplja – rastlina (marihuana)	GRAMI	765.481,3	398.069,3
Konoplja – smola (hašiš)	GRAMI	19.762,1	780,3

Vrsta prepovedane droge		Zasežene droge	
		2017	2018
	MILILITRI	99,7	315,4
Metadon	GRAMI	0,8	0,9
	MILILITRI	1.456,5	2.282,9
Metamfetamin	GRAMI	27,2	160,6
	TABLETE	134	82
Nedovoljene snovi v športu	GRAMI	313,7	877,7
	MILILITRI	80.055,2	56.840,5
	TABLETE	125.228,0	1.260,0

Vir: Letno poročilo, Policija

Cilj: Okrepiti mednarodno sodelovanje z drugimi državami in mednarodnimi organizacijami z namenom zmanjševanja ponudbe prepovedanih drog in predhodnih sestavin za proizvodnjo prepovedanih drog

V zadevnem obdobju je kriminalistična policija sodelovala v več kriminalističnih preiskavah, ki so bile izvajane skupaj s tujimi varnostnimi organi tako na območju EU kot širše.

V okviru tega je bilo za analitične delovne datoteke Europola posredovanih in izmenjanih več prispevkov, ki se nanašajo na preiskovanje kriminalnih združb. V zadevnem obdobju je bilo v Europolove analitične delovne datoteke posredovanih 387 prispevkov (169 leta 2016 in 218 leta 2015). Z varnostnimi organi z območja Balkana (predvsem Hrvaške, BiH, Srbije in Črne gore) je slovenska kriminalistična policija izvajala več skupnih kriminalističnih preiskav zoper člane mednarodnih kriminalnih združb. Konkretno je bilo leta 2017 preiskovanih šest (6), leta 2018 pa sedem (7) mednarodnih kriminalnih združb, ki so delovale iz Slovenije in se povezovale z osebami, ki so delovale iz držav z območja Balkana. Poleg navedenega je slovenska kriminalistična policija v zadevnem obdobju sodelovala v skupnih kriminalističnih preiskavah še z državami članicami EU (v 16 primerih) in z Agencijo za boj proti drogam ZDA – DEA (v treh primerih). V zvezi s temi skupnimi kriminalističnimi preiskavami je bilo na območju držav EU in v Sloveniji zasežena večja količina različnih prepovedanih drog, predvsem konoplje, hašiša, heroína, kokaina in amfetamina.

Cilj: Povečati dejavnosti policije na področju prepovedanih drog na lokalni ravni

Dejstvo je, da je bil ta cilj dosežen. V zadevnem obdobju je bilo za policiste na lokalni ravni izvedenih 11 usposabljanj, ki se nanašajo na delo s področja prepovedanih drog. Uniformirana policija na lokalni ravni in kriminalistična policija na regionalni ravni sta redno sodelovali v občinskih sosvetih in z drugimi akterji v lokalnih skupnostih v smislu boljšega obvladovanja varnostne situacije na področju drog. Število obravnavanih kaznivih dejanj s področja prepovedanih drog na območju Slovenije je razvidno iz naslednje tabele:

Kazniva dejanja zlorabe prepovedanih drog	2017	2018
	Neupravičena proizvodnja in promet s prepovedanimi drogami, nedovoljenimi snovmi v športu in predhodnimi sestavinami za izdelavo prepovedanih drog	1.624
Omogočanje uživanja prepovedanih drog ali nedovoljenih snovi v športu	131	101
Skupaj	1.755	1.611

Vir: Letno poročilo, Policija

Cilj: Okrepiti dejavnosti na področju pranja denarja

Sektor za gospodarsko kriminaliteto Uprave kriminalistične policije (SGK UKP) je izvajal usposabljanja za kriminaliste predvsem v povezavi z izvajanjem finančnih preiskav na različnih področjih dela. V zadnjih dveh letih ni bilo podane kazenske ovadbe po pranju denarja v povezavi s predhodnimi kaznivi dejanji organizirane kriminalitete.

V letih 2017 in 2018 so se izvajale finančne preiskave na vseh področjih kriminalitete (gospodarske, splošne in organizirane), pri čemer se v zadnjih letih podaja poudarek na izvajanju finančnih preiskav pri organizirani kriminaliteti. Podrobnejši prikaz je v tabeli.

	2017	2018	primerjava 2018/2017 (v %)
št. končanih finančnih preiskav	320	363	11,3
št. finančnih preiskav po GK	263	274	10,4

št. finančnih preiskav po OK	23	34	14,8
št. finančnih preiskav po SK	34	55	16,2
št. fizičnih oseb	552	620	11,2
št. pravnih oseb	173	193	11,2
št. podanih pobud	82	79	-3,7
št. poročil o finančnih preiskavah	253	296	17,7
višina premoženjske koristi (v EUR)	307.427.179 EUR	113.572.465 EUR	-63,1
višina materialne škode (v EUR)	330.634.456 EUR	63.844.408 EUR	-80,7

Vir: Policija

Leta 2018 je SGK UKP na regijskih enotah policije opravil tri strokovne nadzore, ki so se navezovali na preverjanje vsebin opravljenih nalog ter ugotavljanja zakonitosti in strokovnosti iz naslova izvajanja integriranih finančnih preiskav, pri kaznivih dejanjih, ki generirajo premoženjsko korist s področja organizirane, splošne in gospodarske kriminalitete, ter nalog v skladu z določili Zakona o odvzemu premoženja nezakonitega izvora.

Cilj: Zmanjšanje nezakonite proizvodnje prepovedanih drog

Slovenska policija je v okviru svojih nalog nenehno odkrivala nezakonito gojenje konoplje v posebej prirejenih prostorih, kjer se pod umetno ustvarjenimi pogoji nezakonito goji prepovedana droga konoplja.

Leta 2017 je policija evidentirala 78 tovrstnih prostorov, v katerih je bilo zaseženih 10.229 sadik nezakonito gojene konoplje, poleg tega pa je bilo ob tem zaseženih še več kot 88 kg suhe, za ilegalno prodajo pripravljene konoplje.

Leta 2018 je bilo evidentiranih (podatki so iz tekoče, še ne končane baze podatkov) 61 tovrstnih prostorov za gojenje konoplje pod umetno ustvarjenimi pogoji, pri čemer je bilo zaseženih 8393 sadik nezakonito gojene konoplje in več kot 58 kg suhe, za ilegalno prodajo pripravljene konoplje.

Laboratorija za izdelavo sintetičnih drog v zadevnem obdobju nismo evidentirali.

Cilj: Okrepiti sodelovanje pri načrtovanju in izvajanju skupnih ukrepov držav članic, institucij EU in agencij ter partnerjev zunaj EU v boju proti nezakoniti proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami in predhodnimi sestavinami.

V zadevnem obdobju je kriminalistična policija sodelovala v več kriminalističnih preiskavah, ki so bile izvajane skupaj s tujimi varnostnimi organi tako na območju EU kot širše. V okviru tega je bilo v analitične delovne datoteke Europolu posredovanih in izmenjanih več prispevkov, ki se nanašajo na preiskovanje kriminalnih združb na območje Slovenije. V zadevnem obdobju je bilo v Europolove analitične delovne datoteke posredovanih 346 prispevkov (149 leta 2017 in 197 leta 2018).

Na področju prepovedanih drog smo sodelovali v prioritetah EMPACT. V okviru teh prioritet in operativnih akcijskih načrtov (OAP – Operational Action Plan) smo sodelovali v 15 akcijah, ki so se hkrati odvijale v vseh državah EU.

Z varnostnimi organi z območja Balkana (predvsem Hrvaške, BiH, Srbije in Črne gore) je slovenska kriminalistična policija izvajala več skupnih kriminalističnih preiskav zoper člane mednarodnih kriminalnih združb. Konkretno je bilo leta 2017 preiskovanih šest (6), leta 2018 pa sedem (7) mednarodnih kriminalnih združb, ki so delovale iz Slovenije in se povezovale z osebami, ki so delovali iz držav z območja Balkana.

Poleg navedenega je slovenska kriminalistična policija v zadevnem obdobju sodelovala v skupnih kriminalističnih preiskavah še z državami članicami EU (v 16 primerih) in z Agencijo za boj proti drogam ZDA – DEA (v treh primerih). V zvezi s temi skupnimi kriminalističnimi preiskavami je bila tako na območju držav EU kot v Sloveniji zasežena večja količina različnih prepovedanih drog, predvsem konoplje, hašiša, heroina, kokaina in amfetamina.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: IZOBRAŽEVANJE, RAZISKOVANJE, VREDNOTENJE

Cilj: Raziskovanje in načrtovanje programov na podlagi raziskovanja potreb (npr. raba drog med migranti in begunci, raba drog med moškimi, ki imajo spolne odnose z moškimi; analize potrebe uporabnikov)

Na področju raziskovanja dobro poteka izvedba raziskav, ki so umeščene v redno raziskovalno dejavnost NIJZ. Druge raziskovalne institucije pa težje sledijo potrebam po raziskovanju, saj je financiranje te dejavnosti v zadnjih letih nestalno in negotovo.

MDDSZ je v okviru ciljev, vezanih na vrednotenje različnih politik, programov, pristopov in postopkov, začelo redno evalvacijo programov vseh sofinanciranih programov s strani MDDSZ. Pri pripravi instrumentov za evalvacije so sodelovali izvajalci in uporabniki. V okviru ciljev, vezanih na ustrezno in kontinuirano izobraževanje za strokovnjake, ki delajo na področju drog, je ministrstvo zagotavljalo usposabljanje v okviru rednih usposabljanj, ki jih izvaja Socialna zbornica Slovenije, tako za strokovne delavce kot strokovne sodelavce. Leta 2017 je bilo izvedeno tudi posebno usposabljanje za izvajalce in prostovoljce, ki delajo v socialnovarstvenih programih.

Združenje DrogArt je leta 2018 opravil dve raziskavi. Ena je bila izvedena v sodelovanju z Društvom Škuc in Društvom Legebitra na temo uporabe drog med spolnostjo v populaciji moških, ki imajo spolne odnose z moškimi. Povezave med uporabo drog in tveganimi spolnimi vedenji pa so raziskovali tudi v raziskavi Seks in nočno življenje – tvegana spolna vedenja in odnos mladih do SPO. Obe raziskavi sta bili opravljeni znotraj projektov, ki jih financira MZ – program Kemseks: Zmanjševanje tveganj, povezanih z uporabo drog in spolnostjo med MSM, in program Hiv v nočnem življenju, in sta pripomogli k nadaljnjemu načrtovanju in prilagoditvam programskih dejavnosti.

Brez izgovora je v tem obdobju začel izvajati raziskavo Analiza komuniciranja medijev v Sloveniji o konoplji, ki spremlja pojavljanje konoplje v slovenskih medijih in kontekst, v katerem je omenjena v zadnjih petih letih. Rezultati raziskave bodo objavljeni leta 2019.

JZ SOCIO je leta 2018 izvedel raziskavo o potrebah uporabnikov prepovedanih drog po dnevnem centru za uporabnike nedovoljenih drog in na sestankih o teh potrebah poročal lokalnim akterjem na področju drog, kar se je kazalo v aktivnem iskanju prostora za omenjen program.

Programi zmanjševanja škode so aktivno sodelovali pri zbiranju podatkov, evalvaciji in drugih raziskavah (NIJZ OE Koper, MDDSZ) ter se aktivno odzivali na raziskovanje potreb uporabnikov in lokalne skupnosti.

Inštitut Utrip se je v tem obdobju pridružil evropskemu projektu na področju socialnega in čustvenega učenja, v okviru katerega so oblikovali orodje, ki ga lahko učitelji uporabljajo pri izvajanju preventivnih vsebin v času pouka. Gre za metode poučevanja, s pomočjo katerih (v kombinaciji z metodami formativnega spremljanja) zasledujejo cilje na področju socialnih in čustvenih veščin. Projekt je trenutno v sklepni fazi, rezultati projekta bodo na voljo jeseni 2019.

Izobraževanje glede rabe alternativnih načinov obravnavanja storilcev kaznivih dejanj v zvezi s prepovedanimi drogami ni bilo izvedeno. Njegova izvedba je premaknjena v novi akcijski načrt.

Cilj: Raziskovanje prednostnih področij z načrtovanjem usposabljanja

Kot je podrobneje navedeno že v poglavju Informacijski sistem, je NIJZ leta 2017 izdal publikacijo Uporaba prepovedanih drog, tobaka in alkohola med obsojenimi osebami v Sloveniji. Publikacija je rezultat raziskave, ki so jo na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje (NIJZ) izvedli leta 2015 v sodelovanju z Upravo RS za izvrševanje kazenskih sankcij zapora.

NIJZ je izdal tudi publikacijo Od prvega poskusa do pogoste uporabe tobaka, alkohola in konoplje med mladostniki v Sloveniji, ki osvetljuje problem uporabe tobaka, alkohola in konoplje med slovenskimi mladostniki v Sloveniji na podlagi izsledkov mednarodne pregledne presečne raziskave Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju iz leta 2014.

Leta 2018 je bil izveden drugi val raziskave o tobaku, alkoholu in drugih drogah (ATADD 2018), katere namen je oceniti razširjenost uporabe tobaka, alkohola in raznih drog med prebivalci Slovenije ter raziskati povezavo med določenimi lastnostmi ljudi in uporabo dovoljenih in nedovoljenih drog. V Sloveniji se raziskava izvaja drugič; prva je bila izvedena v letih 2011/12. Rezultati bodo objavljeni leta 2019.

Strokovnjaki NIJZ so predstavljali rezultate svojega dela strokovni in laični javnosti, sodelovali so v različnih izobraževalnih programih, se povezovali z nevladnimi organizacijami in ponujali strokovno podporo MZ in vladni komisiji za droge. V obeh letih so strokovnjaki pogosto sodelovali z različnimi mediji.

Cilj: Vrednotenje različnih politik, programov, pristopov in postopkov

Zveza NVO na področju drog in zasvojenosti je aktivno sodelovala pri pregledu izvajanja uresničevanja ciljev AN na področju drog 2016–2017², pri pripravi in posredovanju priporočil prek slovenskega predstavnika za Akcijski načrt EU za boj proti drogam 2017–2020 in aktivno sodelovala na sestanku skupine za droge NIJZ (4. 10. 2017), ki je bil namenjen izdelavi samoocene delovanja na področju drog po metodologiji WHO ter v Komisiji vlade RS za droge.

Cilj: Ustrezno in kontinuirano izobraževanje za strokovnjake, ki delajo na področju drog

Zveza NVO je v tem obdobju organizirala II. konferenco Zveze nevladnih organizacij na področju drog in zasvojenosti z naslovom Še ena konferenca o uporabi drog med mladimi? Povezovanje kot ključni dejavnik uspešnega dela z mladimi, ki uporabljajo psihoaktivne snovi. Konferenca je potekala 9. 11. 2017 v Izobraževalnem centru za zaščito in reševanje Ig. V prvem delu konference so strokovnjaki predstavili različne vidike uporabe drog med mladimi ter jo umestili v širši družbeni kontekst, v

² Zveza NVO na področju drog in zasvojenosti je aktivno sodelovala v delovni skupini za pripravo Poročila o realizaciji Akcijskega načrta na področju prepovedanih drog 2015–2016 ter pripravo Akcijskega načrta na področju prepovedanih drog 2017–2018.

drugem delu pa so bili predstavljeni uspešni domači in tuji pristopi pri delu z mladimi, ki uporabljajo psihoaktivne snovi.

Zaposleni v NVO na področju drog so se v tem obdobju vključevali v izobraževanja kot slušatelji, ki želijo svoja znanja nadgraditi, in kot predavatelji, ki svoja znanja in izkušnje delijo z drugimi.

Članice Zveze NVO so se redno udeleževale strokovnih izobraževanj (Srečanje izvajalcev na področju brezdomstva – Društva brezdomni do ključa, Problematika brezdomstva v Velenju; Srečanje Izzivi odprte scene na NIJZ, OE Koper; Zmanjševanje škode na področju novih sintetičnih drog in konkretne izkušnje dela z mlajšimi uporabniki drog – primeri dobre prakse in izzivi; Izobraževanje Svetovalno delo, predavatelj Bojan Pucelj; Posvet o drogah in zasvojenostih Povezani in pripravljeni na nove izzive na Ravnah na Koroškem, v organizaciji NIJZ, OE Ravne na Koroškem; Izobraževanje Nova spoznanja o travmi in zasvojenostih, predavateljica dr. Sanja Rozman, v organizaciji društva Projekt Človek; Izobraževanje Delo z uporabniki, ki povzročajo nasilje, predavatelji iz Društva za nenasilno komunikacijo; Strokovni posvet Skupaj nudimo več – težave in omejitve, s katerimi se organizacije srečujejo pri delu z mladimi, na Ravnah na Koroškem, v organizaciji društva Projekt Človek; Toksikologija, Konoplja, Ljubljana; Strokovni posvet: »Dobre izbire«, ŠENT, Nova Gorica; Konferenca Uporaba novih psihoaktivnih snovi (NPS) in storitev testiranja drog v Sloveniji, v Ljubljani, v organizaciji Združenja DrogArt itd.).

Cilj: Sistem priznavanja neformalnega usposabljanja

Ministrstvo za izobraževanje znanost in šport bo kot nosilno ministrstvo v naslednjem akcijskem načrtu predvidoma intenziviralo svoje dejavnosti pri dodatnih in dopolnilnih usposabljanjih izvajalcev programov.

Cilj: Povezovanje prakse, raziskovanja, izobraževanja in snovanja politik

Že prejšnja poglavja tega poročila nakazujejo, da je bilo za uspešno izvedbo akcijskega načrta potrebno učinkovito povezovanje različnih strokovnjakov in institucij iz različnih resorjev oziroma sistemov. Ta povezovanja so bila pogosto še vedno preveč ad hoc ter nesistematično načrtovana in vzpostavljena. Na področju sistema EWS so se poleg vzpostavitve nacionalne mreže vzpostavile še regijske mreže, ki so skupaj z mednarodnim sistemom EWS nujne, če želimo slediti in se odzivati na tako pereč problem, kot to postaja uporaba NPS.

Tudi vzpostavljanje boljšega sodelovanja z zainteresiranimi deležniki pri prijavih na raziskovalne projekte (NLZOH, Gospodarska zbornica, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje itd.) bo verjetno pripomoglo k boljšemu črpanju že tako pičlih raziskovalnih sredstev. Ne nazadnje pa so uporabniki tisti, katerih potrebe so ključne, zato potrebujemo več kvalitativnih raziskav in izobraževanj, ki bodo naslavljalale oziroma se odzivalale na njihove potrebe.

Ministrstvo za zdravje je skupaj z Javno agencijo za raziskovalno dejavnost v letih 2016–2018 podprlo ciljno raziskovalni program (CRP) Sistem odkrivanja zastrupitev z novimi psihoaktivnimi snovmi (SONDA). Izvajalec projekta je bil Center za klinično toksikologijo in farmakologijo Univerzitetnega kliničnega centra v Ljubljani.

S projektom SONDA smo razvili sistem zbiranja bioloških vzorcev zastrupljenec z novimi psihoaktivnimi snovmi v Sloveniji ter hkratno spremljanje klinične slike zastrupitev. S sodelovanjem

24-urne toksikološke službe ter mreže urgentnih ambulant in intenzivnih enot slovenskih bolnišnic so se v dveh letih zbrali biološki vzorci 145 bolnikov, obravnavanih zaradi suma na zastrupitev z NPS.

Toksikološka analiza je bila izvedena za 78 bolnikov s sumom na zastrupitev z NPS, kar je bila približno polovica vseh vključenih bolnikov. V toksikološkem laboratoriju Inštituta za sodno medicino so pri analizi vzorcev 78 bolnikov, kjer so zdravniki na podlagi okoliščin, anamneze in klinične slike posumili na zastrupitev z NPS, zastrupitev z NPS potrdili le pri štirih bolnikih (5 %) in pri njih našli tri vrste sinteznih katinonov (3-mmc, mefedron, pentadron). Pri vključenih zastrupljenih so na Inštitutu za sodno medicino sicer potrdili prisotnost starejših drog (MDMA, kokain, amfetamin, GHB) in zdravil (benzodiazepini, metadon, antipsihotiki). Drugih NPS, kot so sintezni kanabinoidi, fentanili, piperazini, piperidini in triptamini, niso našli. V sklopu projekta se je tako pokazalo, da moramo v Sloveniji nujno okrepiti dejavnost toksikološkega laboratorija Inštituta za sodno medicino.

S projektom smo izboljšali znanje o zastrupitvah z NPS med zdravniki in drugimi zdravstvenimi delavci v Sloveniji ter jih seznanili z zdravljenjem zastrupljenih z NPS. Ob tem so bili rezultati projekta objavljani v strokovni literaturi in v javnih medijih. S projektom se je izboljšalo tudi zbiranje podatkov za sistem zgodnjega obveščanja o pojavu novih NPS v sklopu EMCDDA ter se vključili v evropski projekt Euro-DEN.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: MEDNARODNO IN BILATERALNO SODELOVANJE

Globalna narava problematike drog zahteva okrepljeno mednarodno sodelovanje zlasti glede reševanja negativnih posledic delovanja organiziranega kriminala, pranja denarja in korupcije. Mednarodno sodelovanje na področju drog je razumljeno tudi kot del vsestranskih prizadevanj za usklajeno in celovito ponudbo različnih storitev. Na mednarodni ravni poteka veliko različnih dejavnosti. Med njimi je najpomembnejše sodelovanje z različnimi programi OZN. Vzpostavljeno je bilo okrepljeno sodelovanje s strokovno skupino Pompidou pri Svetu Evrope. Nosilca dejavnosti na področju mednarodnega sodelovanja na ravni Vlade RS sta Komisija za droge, ki odloča o mednarodnem sodelovanju, in MZ, pristojno za koordinacijo na področju drog, ki usklajuje medresorsko sodelovanje na področju drog pri delu mednarodnih združenj in organizacij.

Cilj: Sodelovanje RS v institucijah EU

Horizontalna delovna skupina za droge (v nadaljevanju HDG): Slovenija redno sodeluje na delovnih srečanjih HDG. Pripravlja stališča na predložene materiale, ki so v diskusiji in sprejemanju. V obravnavanem časovnem obdobju je skupina posebno pozornost namenila pripravi, usklajevanju in sprejemanju predpisov in strokovnih podlag na področju odkrivanja in spremljanja NPS v EU. V HDG potekajo tudi intenzivne priprave na letno srečanje Komisije OZN za droge na Dunaju, v okviru katerih se uskladijo stališča EU. Srečanja HDG so pomembna tudi zaradi sodelovanja med državami, saj dajejo enkratno možnost za izmenjavo stališč med državami članicami EU na področju drog.

Cilj: Sodelovanje RS v telesih OZN

Slovenija je aktivno sodelovala na rednih zasedanjih Komisije OZN za droge leta 2017 in 2018, kjer je samostojno in v okviru EU zagovarjala svoj pristop celovitega in uravnoteženega razvoja vseh programov, ki naslavljajo in rešujejo problematiko drog.

Cilj: Sodelovanje RS v telesih Sveta Evrope

Pompidoujeva skupina pri Svetu Evrope ima najdaljšo tradicijo v Evropi reševanja problematike prepovedanih drog. Ustanovljena je bila leta 1971, danes je v skupini aktivnih 38 držav. Poleg držav članic Sveta Evrope sta članici še Mehika in Maroko. Med neevropskimi državami, s katerimi sodeluje skupina, so vse severnoafriške države in Kolumbija. Skupina sodeluje s še nekaterimi srednjeazijskimi državami. Skupina je formalno delni sporazum Sveta Evrope za sodelovanje v boju proti zlorabi prepovedanih drog in nedovoljenemu trgovanju s prepovedanimi drogami ter je pomemben mednarodni dejavnik za oblikovanje in spremljanje različnih dejavnosti na področju prepovedanih drog.

Slovenija je v letih 2017 in 2018 aktivno sodelovala pri dejavnostih, ki so se izvajale v zaporih v okviru Sveta Evrope – Pompidoujeve skupine. Naši strokovnjaki so sodelovali na izobraževanjih za delavce v zaporih v Ukrajini in Moldaviji. Nadalje smo spremljali dejavnosti Pompidoujeve skupine v JV Evropi in pri nekaterih tudi aktivno sodelovali: predstavniki Fursa – carinske uprave so sodelovali na srečanjih regionalne skupine za letališča. O vseh dejavnostih smo redno poročali na sestankih biroja Pompidoujeve skupine in sestankih stalnih korespondentov.

Predstavniki Slovenije so se udeležili tudi vsakoletnega izobraževanja, ki ga organizira Pompidoujeva skupina na različne teme, tako je bila tema izobraževanja leta 2017 Integrating and adapting

challenges resulting from NPS into demand reducing strategies in leta 2018 Evaluating the development, implementation and impact of drug policy.

Na podlagi rezultatov našega dela je bila Slovenija spet predlagana in izvoljena v izvršni biro Pompidoujeve skupine za obdobje 2019–2022.

Cilj: Okrepiti delovanje RS v regiji JV Evropa

Aktualnost problematike prepovedanih drog v svetovnem merilu in geografski položaj naše države uvrščata preprečevanje in nadzor nad temi pojavi med naše zunanjepolitične prioritete. Med zunanjepolitične prioritete spadata tudi sodelovanje in pomoč naše države državam Zahodnega Balkana.

Sodelovanje slovenske policije z drugimi policijami na Balkanu je utečeno in opisano v poglavju o zmanjševanju ponudbe prepovedanih drog.

Cilj: Usklajeno in pregledno delovanje predstavnikov RS v mednarodnih organizacijah

Ministrstvo za zdravje je kontaktno in povezovalno ministrstvo za sodelovanje Slovenije v vseh mednarodnih političnih forumih in agencijah. Sodelovanje med resorji pri zagotavljanju tega sodelovanja je dobro, možno pa ga je še izboljšati, zlasti v perspektivi priprave naše države na predsedovanje EU v drugi polovici leta 2021.

NVO na področju drog so se v tem obdobju aktivno vključevale v nacionalne zveze, in sicer Zvezo NVO na področju drog in zasvojenosti ter Zvezo izvajalcev na področju brezdomstva in socialnih ranljivih skupin (Brezdomni – do ključa). Članice Zveze NVO so se redno udeleževale sestankov, posvetov in strokovnih ter znanstvenih konferenc na nacionalni in nadnacionalni ravni (predstavnik Zveze NVO se je udeležil 4. evropske konference o zmanjševanju škode (4th European Harm Reduction Conference), ki je bila 21. 11. 2018 v Bukarešti.

Zveza NVO je postala del mednarodne mreže DPNSEE (Drug Policy Network SEE), predstavnik Zveze NVO se je udeležil letne skupščine mreže v Beogradu.

Združenje DrogArt je postalo član mednarodne mreže NEW Net, kjer so aktivni člani različnih delovnih skupin (testiranje drog – T.E.D.I., vrstniško terensko delo – PINS, standardi kakovosti v nočnem življenju – Party +).

Seznam kratic

CPZOPD	Center za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog
EMCDDA	Evropski center za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami
EWS	Early warning system – Sistem za zgodnje opozarjanje na pojav novih psihoaktivnih snovi
FURS	Finančna uprava Republike Slovenije
HDG	Horizontalna skupina za droge
KIMDPŠ	Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa
LAS	Lokalne akcijske skupine
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
MIZŠ	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MZ	Ministrstvo za zdravje

NFL	Nacionalni forenzični laboratorij
NIJZ	Nacionalni inštitut za javno zdravje
NPS	Nove psihoaktivne snovi
NVO	Nevladne organizacije
OZN	Organizacija združenih narodov
PAS	Psihoaktivne snovi
UNODC	Urad Združenih narodov za droge in kriminal
URSIKS	Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij
ZPPPD	Zakon o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami
ZŠ	Zmanjševanje škode